



ИСКУСТВОТА

од јавното застапување
на политиките за азил
во Хрватска



iskustva

zagovaranja
azilne politike
u Hrvatskoj

Autori tekstova i urednici:

Emina Bužinkić, Drago Župarić - Iljić

Doprinos publikaciji:

Vanja Bakalović, Julija Kranjec, Tea Vidović

Aktivisti/kinje angažirani u CMS-u u području azila i migracija od 2003. naovamo:

Vanja Bakalović, Sandra Benčić, Gordan Bosanac, Emina Bužinkić, Drago Župarić – Iljić, Julija Kranjec, Lucija Kuharić, Sara Lalić, Goran Miletić, Andrijana Parić, Tea Vidović

Izdavač:

Centar za mirovne studije

Lektura:

Ana-Marija Vidaković

Oblikovanje:

Mladen Katanić

Tisak:

Kerschhoffset

Godina:

2013.

ISBN: 978-953-7729-23-3

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 864490



Tiskanje ove publikacije omogućeno je financijskom podrškom Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost autora i nužno ne izražava stajalište Nacionalne zaklade.



Sadržaj :

4	1. : Uvod ...
5	2. : Razvoj politike azila ...
11	3. : Iskustva Centra za mirovne studije u području azilne politike ...
11	3.1. : Istraživanja i zakonodavno zagovaranje ...
17	3.2. : Kampanja „Hrvatska – (k)raj na zemlji“ ...
25	3.3. : Direktan rad s izbjeglicama i integracija ...
32	3.4. : Umrežavanje lokalnih aktera za socijalno uključivanje i podršku izbjeglicama ...
36	3.5. : Javne akcije, kulturne i sportske aktivnosti ...
42	3.6. : Ostale inicijative i aktivnosti ...
46	3.7. : Informiranje, senzibilizacija, obrazovanje i osnaživanje ...
53	4. : Općenito o CMS-u ...

1.: Uvod

Prošlo je više od deset godina otkako smo prvi put pokazali interes za temu azilne politike i politika vezanih za neregularne migracije i druge migracijske pojave, ponajprije u Hrvatskoj, a onda u cijeloj postjugoslavenskoj regiji i Europskoj uniji pa i šire. Poznata su nam ratna i izbjeglička iskustva iz devedesetih godina koja su ostavila trag i na životu ljudi na području šire jugoistočnoeuropske regije, u našoj i zemljama okolice. Sada su izbjeglice, koji su bili prisiljeni pobjeći iz svojih domova jer su oni postali poprišta sukoba, ali i zbog siromaštva u mnogim dijelovima svijeta, pokucali na vrata ove danas sigurnije regije.

U posljednjih smo se deset godina angažirano posvetili području azila i neregularnih migracija istraživanjima, zakonodavnim i medijskim zagovaranjem, obrazovnim, kulturnim i političkim aktivnostima te neposrednom podrškom izbjeglicama i ostalim osobama pod međunarodnom zaštitom. Ovim priručnikom želimo dokumentirati dio svojega rada i njime podržati rad pojedinaca, organizacija za ljudska prava i medija u njihovu nastojanju da azil, odnosno život, sigurnost i sreću promoviraju kao ljudska prava svih izbjeglica svijeta. Također želimo da ti akteri uklanjaju svakodnevne barijere integraciji izbjeglica u svojim novim zajednicama i društvima. Želimo ih potaknuti da donositelje odluka upozoravaju na kontinuirano poštovanje ljudskih prava i donošenje politika u skladu s najboljim interesima izbjegličkih skupina.

„Svatko pred progonom ima pravo tražiti i dobiti utočište u drugim zemljama.“
(Opća deklaracija o pravima čovjeka, 1948., Članak 14.)

U svijetu dubokih društvenih, političkih i ekonomskih podjela neizmerno je važno graditi dimenzije ljudske sigurnosti i slobode koje su zanemarene i napuštene. Važnije je nego ikad iskazati solidarnost i činiti naša društva otvorenim društvima te vlastitim riječima i djelima afirmirati vrijednosti nenasilja, kulture dijaloga i mira. Kvalitetnu budućnost možemo graditi jedino međusobnim uvažavanjem i njegovanjem međuljudskih odnosa. Odnosa u kojima ne postoje rasizam i ksenofobija, u kojima ćemo jezične razlike doživljavati kao bogatstvo naše civilizacije i učenje novoga, u kojima ćemo se snažno boriti protiv monopolističkih ekonomskih interesa i siromaštva, te svih oblika ekonomske nejednakosti i nepravde, političkih establišmenta i odluka koje stvaraju podjele među ljudima. Svijet za koji se borimo svijet je slobode i autonomije, svijet izbora i mogućnosti, svijet sigurnosti i solidarnosti. Taj svijet ne poznaje rat, nasilje, izbjeglištvo. Poznaje mir i sklad među ljudima.

DRUGAČIJI JE SVIJET MOGUĆ!

2.: Razvoj politike azila

Sustav azila u Republici Hrvatskoj nastao je i razvio se kao rezultat prilagodbe hrvatskog zakonodavnog i institucionalnog okvira instrumentima međunarodnog izbjegličkog i humanitarnog prava radi priznanja i zaštite izbjeglica koji u Hrvatskoj zatraže utočište.¹ Raseljene i izbjegle osobe prinuđene su i češće izravno prisiljene priliku za goli opstanak i za bolji, stabilniji, sigurniji život potražiti izvan svog mjesta rođenja i prebivanja. Ugroze raznih vrsta, bila to politička situacija, vojni konflikti, međuetnički i međureligijski sukobi, opće stanje nesigurnosti te promjene u prirodnom okolišu u mjestu obitavanja utječu na odluke zbog kojih su ljudi uglavnom prinuđeni ili prisiljeni pobjeći iz vlastitih domova.

Hrvatska i sama ima dosta iskustava u pružanju utočišta raseljenim i izbjeglim ljudima, kao što su i građani Hrvatske zaštitu ostvarivali izvan njenih granica. Ratne okolnosti u Hrvatskoj od 1991. do 1995. uvjetovale su raseljenost oko 550.000 interno raseljenih osoba (prognanika) te 150.000 izbjeglica izvan Hrvatske koji su izbjeglički status dobivali u europskim ili prekomorskim zemljama. Također je više od 400.000 izbjeglica iz BiH od 1992. boravilo u RH, prije nego što su mnogi od njih svoj izbjeglički put nastavili u drugim državama. Od 1991. do 1995. više od 250.000 Srba iz Hrvatske napustilo je RH nastanivši se uglavnom u Srbiji i BiH, a povratak u Hrvatsku danas se odvija relativno sporo i s upitnom uspješnošću. Za svu tu raseljenu populaciju 1990-ih bile su odgovorne vlade država koje su u suradnji s visokim povjerenikom Ujedinjenih naroda za izbjeglice (UNHCR) skrbile za zaštitu i potrebe raseljenih ljudi.

Sustav azila u RH počeo se razvijati još od 1991. sukladno Zakonu o kretanju i boravku stranaca, no prvi je zahtjev za azil u RH bio podnesen tek 1997. Od 1997. do 2004. tražitelji zaštite mogli su dobiti tzv. mandatni status zaštite koji je osiguravao UNHCR. Do 1. 7. 2004., kada na snagu stupa prvi Zakon o azilu², podnesena su, prema podacima UNHCR-a, 362 zahtjeva za azil. Najveći se dio odnosio na državljane Irana te na tražitelje s Kosova (kosovske Albance, Srbe i Rome) koji su zbog vojnih sukoba na tom području od 1999. do 2001. zaštitu potražili u Hrvatskoj i drugdje. Otkad je Hrvatski sabor izglasao prvi Zakon o azilu 2003. i od početka njegove primjene 1. 7. 2004. do kraja ožujka 2013. bilo je ukupno 3710 zahtjeva za azil koje je podnijelo više od 5000 ljudi koji su u RH zatražili status izbjeglice. Razlika u broju zahtjeva i broju osoba nastaje zbog toga što se više osoba može voditi pod jednim zahtjevom, a najčešće se to odnosi na primjere kad jedna cijela obitelj zatraži zaštitu te tada podnosi samo jedan zahtjev.

1 Razvoj međunarodnog sustava izbjegličke zaštite seže još antičko doba, nastavlja se preko srednjovjekovnih oblika pružanja zaštite, primjerice pružanja utočišta u crkvama i samostanima, do suvremenih oblika uspostave međunarodnog izbjegličkog prava koje se razvija u 20. stoljeću nakon dvaju svjetskih ratova i valova izbjeglica koji su se kretali preko i izvan europskog kontinenta. Dva najvažnija instrumenta koja su i danas temeljne konvencije jesu Konvencija o statusu izbjeglica iz 1951 (tzv. Ženevska konvencija) i pripadajući joj Protokol o statusu izbjeglica iz 1967. Republika Hrvatska od 1991. potpisnica je Konvencije i Protokola te je time obvezna pružiti zaštitu izbjeglicama na svom teritoriju.

2 Objavljen je u Narodnim novinama 103/2003.

Prvim Zakonom o azilu propisane su temeljne odredbe vezane za proceduru i kvalifikacije za dobivanje izbjegličkog statusa, tj. uvjeti i postupak za priznavanje azila ili privremene zaštite, kao i prava i obveze tražitelja azila i azilanata u Hrvatskoj te sve ostale zakonske i provedbene mjere. Definirano je tko su akteri u sustavu, kako se provodi procedura, koje odluke mogu biti donesene u postupku, koji su načini žalbe i slično. Prema odredbama članka 4. Zakona o azilu RH će priznati azil onom strancu „koji se ne nalazi u zemlji svog podrijetla te se zbog osnovanog straha od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja ne može, ili se zbog tog straha ne želi staviti pod zaštitu dotične zemlje, ili osobi bez državljanstva koja se nalazi izvan zemlje prethodnog boravišta, a koja se ne može, ili se zbog tog straha ne želi vratiti u tu zemlju“.³ Ako se strancu ne prizna azil, ipak ga se ne smije vratiti u zemlju ili teritorij podrijetla ako bi mu tamo život, sloboda i osnovna ljudska prava bili ugroženi ili ako bi tamo bio izložen nečovječnom postupanju.

Uz donošenje Zakona o azilu 2003. donesen je i novi Zakon o strancima (NN 109/03), koji je do danas i sam prošao nekoliko izmjena i dopuna, a kojim su propisani uvjeti ulaska, kretanja, boravka i ostvarenja prava na rad stranaca u RH. RH je u procesu pregovora o pristupanju i punopravnom članstvu u EU morala prilagoditi svoje zakonodavstvo standardima EU. Razvoj politike azila donošenjem novog Zakona o azilu u srpnju 2007. prešao je u drugu, transformativnu fazu prilagodbe stečevini Europske unije⁴. Dvije najvažnije novine bile su uvođenje instituta supsidijarne zaštite te uspostavljanje formalne neovisnosti drugostupanjskog tijela (Povjerenstvo za azil) u postupku žalbe na prvostupanjske odluke MUP-a. Prema posljednjem Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o azilu iz srpnja 2010. (počeo se primjenjivati od 2011.), koji je i danas na snazi, hrvatsko je azilno zakonodavstvo gotovo potpuno usklađeno s pravnom stečevinom EU u području azila. To je podrazumijevalo daljnju prilagodbu regulativi (direktivama) Vijeća Europske unije. Novina je bila i ta da je ukinuto Povjerenstvo, a u slučaju negativnog rješenja zahtjeva za azil tražitelj ima mogućnost direktno podnijeti tužbu pred Upravnim sudom.

Do danas su u Republici Hrvatskoj zaštitu najviše tražili državljani Afganistana, Somalije, Srbije, Kosova, Pakistana, Irana, Sirije i Alžira. Broj tražitelja također se povećao približavanjem datuma ulaska u Europsku uniju te se s prosječnih oko 150 zahtjeva godišnje povećao na 290 u 2010., zatim na 807 u 2011. te na 1193 u 2012. Prema podacima MUP-a i UNHCR-a, od 2006., kada je odobren prvi status azila do kraja 2012. godine, ukupno je 50 dodijeljenih statusa azila, a 30 osoba dobilo je supsidijarnu zaštitu, od toga ponajviše državljani Afganistana, Sirije i Ruske Federacije. Tražitelji azila koji dolaze u RH često u zemlju ulaze neregularnim putem, uglavnom nezakonitim prelascima državne granice te počesto nemaju nikakvih osobnih dokumenata pa je time teže utvrditi njihov identitet (ponajprije dob i državljanstvo). Tražitelji

- 3 U ovom tekstu upotrebljavamo nekoliko istoznačnih termina za izbjeglice iako se to de facto odnosi na osobe kojima je priznata zaštita u statusu azila, u statusu supsidijarne zaštite i u statusu privremene zaštite. Osobe pod zaštitom, osim ove tri kategorije, obuhvaćaju još i tražitelje azila (među njima i tražitelje azila nezakonite migrante) jer ih shvaćamo kao one koji uživaju trenutačnu zaštitu barem dok traje njihov postupak zahtjeva za azil, a ovamo ubrajamo i osobe koje su na privremenom boravku prema Zakonu o strancima, ali je njihova svrha boravka humanitarni status.
- 4 O ovome vidjeti više u knjizi „Razvoj sustava azila u Hrvatskoj“ autorice Goranke Lalić Novak, iz 2010., u izdanju Društvenog veleučilišta u Zagrebu.

su uglavnom mlađi muškarci, samci, u dvadesetim godinama, no zabrinjava da je u proteklih desetak godina u ukupnom broju nezakonitih migranata bilo 11,7% maloljetnika, a njih 84,3% (ukupno gledano 10%) bila su djeca bez pratnje.⁵

Uspostava zakonodavnog (normativnog) okvira rezultirala je prvim priznatim azilom 2006. godine, no politika azila također obuhvaća i podrazumijeva institucionalnu prilagodbu sustava, tj. izgradnju institucionalnog okvira, osnaživanje tijela i aktera koji na državnoj, regionalnoj i lokalnoj razini trebaju skrbiti za prava osoba pod zaštitom. To je podrazumijevalo s jedne strane donošenje najvažnijih podzakonskih akata – pravilnika i odluka koji bi izravno propisali mehanizme vezane za politike kojima se uređuju uvjeti boravka i smještaja, osiguranje osnovnih uvjeta za život, ostvarenja prava na zdravstvenu zaštitu i socijalnu skrb, školovanje, novčanu pomoć, ostvarenje prava na besplatnu pravnu pomoć i ostalo. S druge strane implementacija ovih regulativa predstavlja temelj izgradnje učinkovitog i održivog sustava integracije priznatih izbjeglica u društvo. Danas kada se broj priznatih izbjeglica povećao, postaje vidljivo koliko još treba raditi na osmišljanju i implementiranju sustavnih i efikasnih integracijskih politika u sustavu azila u Hrvatskoj.

Te javne politike u sustavu azila u RH podrazumijevaju reguliranje statusnih pitanja kao i pomoć u aktivnom uključivanju izbjeglica u društvo u nekoliko aspekata:

- a. *Pitanja smještaja* - Prihvat i smještaj tražitelja od 2003. do 2006. odvijao se u privremenom prihvatilištu u Šašnoj Gredi nedaleko od grada Siska, no od lipnja 2006. otvoreno je Prihvatilište za tražitelje azila u Kutini s kapacitetom od oko 110 kreveta, no ni danas se na to prihvatilište ne gleda kao na trajno rješenje. Od srpnja 2011. otvoreno je dodatno prihvatilište u zagrebačkom naselju Dugave gdje se u današnjim proširenim kapacitetima može smjestiti do 350 ljudi, a planira se proširenje kapaciteta na 600 mjesta. Povremeno se koristi i smještaj u odmaralištu Ministarstva unutarnjih poslova Valbandon pokraj Pule, uglavnom za smještaj obitelji. No zbog povećanog broja dolazaka tražitelja u RH u posljednje tri godine, kao i zbog derutnosti prihvatilišta u Kutini postavlja se pitanje adekvatnosti uvjeta smještaja i planova otvaranja novog prihvatilišta. Ovdje se javlja i problem osiguranja adekvatnih uvjeta smještaja za obitelji i maloljetnike s i bez pratnje, kako u prihvatilištima tako i u Prihvatnom centru za strance u Ježevu koji služi kao detencijski centar zatvorenog tipa za nezakonite migrante. U Ježevu su smješteni i neki od tražitelja azila koji su nezakonito ušli u RH te tamo borave i po podnošenju namjere zahtjeva za azil, prije nego što ih se prebaci u prihvatilište u Kutini ili Dugavama. Tražitelji azila imaju pravo i na smještaj o svom trošku bilo gdje na teritoriju RH ako imaju vlastita sredstva, no u praksi je riječ o zanemarivu broju slučajeva. Nakon što im je odobren status, država je obvezna dvije godine plaćati smještaj azilantima i strancima pod supsidijarnom zaštitom nakon čega se smatra da su se dovoljno integrirali da si sami osiguraju smještaj, no to se u praksi iznimno rijetko događa. Nažalost, sustav unajmljivanja stanova u državnom vlasništvu preko Agencije za upravljanje državnom imovinom (AUDIO), iako je zaživio, upitno je hoće li se zbog loše gospodarske situacije u zemlji nastaviti i u kojem obliku.

⁵ O ovome vidjeti više u istraživanju „Djeca bez pratnje strani državljani u Republici Hrvatskoj“, autorica Radojke Kraljević, Lovorke Marinović i Branke Živković Žigante, iz 2011., u izdanju UNHCR-a Zagreb.

- b. *Procedura* – Iako su Zakonom o azilu propisane sve mjere koje se tiču postupka zahtjeva za azil, kao i sve mjere vezane za kvalifikaciju statusa izbjeglice, ipak je potrebno obratiti pozornost na pojedine aspekte koji uvelike mogu utjecati na mogućnost da osoba dobije status i svoj život nastavi u Hrvatskoj. Ovo se ponajviše odnosi na pitanje dostupnosti izvornih govornika i adekvatnih prevoditelja za jezike kojima tražitelji govore. Posebna se pozornost treba usmjeriti na ophođenje službenih osoba i svih koji stupaju u kontakt s tražiteljima azila koji su žrtve fizičkog, psihičkog i/ili seksualnog zlostavljanja. Naime, postupak može u njima probuditi stare traume i izazvati ponovni osjećaj ugroženosti jer su ih ponekad i sami bili žrtve policijskog zlostavljanja u svojim zemljama. Stoga je nužno prije i tijekom samog postupka procjenjivati fizičku, psihičku i mentalnu sposobnost tražitelja azila da vjerodostojno sudjeluju u postupku. Treba osigurati vođenje postupka u skladu s preporukama međunarodnih organizacija, pogotovo kad je riječ o ranjivim skupinama.
- c. *Zdravstvena zaštita i psihosocijalna skrb* – Iako je Zakonom o azilu predviđena hitna medicinska pomoć i prijeko potrebno liječenje tražitelja azila, medicinska skrb zahtijeva znatno veći angažman svih sudionika, naročito za ostvarenje sustavne psihološke, psihosocijalne i psihijatrijske skrbi tražitelja. Posebnu pozornost treba usmjeriti na ranjive skupine u koje ubrajamo žene, trudnice, maloljetnike, maloljetnike bez pratnje, starce, osobe s tjelesnim i mentalnim poteškoćama. Iako tražitelji azila primaju psihosocijalnu pomoć od tima liječnika, socijalnih radnika i vanjskih psihologa u prihvatilištima, potrebe su mnogo veće. Dugogodišnji je problem neodgovarajuća podrška žrtvama torture izuzev pomoći koju dobivaju zahvaljujući pojedinačnim volonterskim inicijativama ili projektima organizacija civilnoga društva.⁶
- d. *Učenje jezika* – Jedna je od najvažnijih mjera politike azila učenje hrvatskog jezika koje je osnovni i neizostavan preduvjet i temelj svih ostalih aspekata integracije izbjeglica u društvo. Dosadašnja je praksa pokazala da su potrebe velike i nezadovoljene jer je nadležno ministarstvo od 2011. do danas obustavilo financiranje tečaja jezika za azilante te su oni prisiljeni snalaziti se pohađajući neformalne, volonterske tečajeve jezika koje vode Hrvatski Crveni križ i CMS. Potonji sustavno i kontinuirano od 2004. provodi tečajeve hrvatskog jezika za tražitelje, isprva u Prihvatilištu u Šašnoj Gredi, a zatim i u Kutini te u Kući ljudskih prava u Zagrebu.
- e. *Obrazovanje* – Zakonom o azilu zajamčeno je osnovno i srednjoškolsko obrazovanje za djecu tražitelje azila i djecu azilante u RH. U praksi se ono ostvaruje suradnjom lokalnih škola s prihvatilištima ili u mjestima gdje su azilanti smješteni. Dobar primjer pružaju djeca azilanti koja brzim učenjem hrvatskoga jezika i kulture stvaraju sponu između roditelja i novoga društva. Velik je problem pak nemogućnost školovanja

6 Od 1. siječnja 2010., Hrvatski pravni centar usmjeren je na pružanje direktne pomoći prepoznatim žrtvama mučenja među ranjivim skupinama migranata. Osnovni cilj projekta je rana identifikacija žrtava mučenja i reguliranje njihovog statusa, kao i njihovo upućivanje u institucije gdje im je moguće pružiti pomoć i rehabilitaciju. Projekt uključuje: ranu identifikaciju žrtvama mučenja među tražiteljima azila, psihološku pomoć (individualna savjetovanja), socijalnu pomoć (može uključivati individualni rad, ali i grupnu podršku kroz organizaciju obrazovnih, kreativnih i sportskih aktivnosti, kao i kombinaciju navedenih aktivnosti), te pravnu pomoć. Projekt je razvijen u suradnji s HCK, UNHCR i IRCT.

punoljetnih osoba, kao i nepostojanje kvalitetno osmišljenog, prilagođenog i dovoljno transparentnog sustava priznavanja inozemnih kvalifikacija izbjeglica. Velik je problem i nepostojanje sustava provjere prethodno stečenih razina obrazovanja i stručnosti u slučajevima kada izbjeglice nemaju dokumente kojima bi dokazali prethodno stečene kvalifikacije.

- f. *Zapošljavanje* – Mjere integracije za cilj bi trebale imati financijsko osamostaljenje izbjeglica i održivo samoostvarenje njihovih gospodarskih i socijalnih potencijala. Azilanti u Hrvatskoj imaju pravo zapošljavanja, a tražitelji samo ako je prošla godina dana od podnošenja zahtjeva za azil koji još nije riješen. No u praksi imamo svega nekoliko slučajeva gdje su azilanti pronašli adekvatno zaposlenje kojim mogu prehranjivati sebe i obitelji. Što zbog toga što nemaju potrebne kvalifikacije i ne poznaju jezik, što zbog utjecaja krize i visoke stope nezaposlenosti, što zbog nevoljnosti, nerijetko i otvorene ksenofobije poslodavaca, azilanti nemaju jednake prilike raditi u Hrvatskoj. Takva ih situacija stavlja u nepovoljan socioekonomski položaj i čini produljeno ovisnima o sustavu državne skrbi.
- g. *Spajanje obitelji* – Spajanje obitelji zajamčeno je Zakonom o azilu, no izbjeglice to pravo ponekad ne mogu ostvariti zbog administrativnih razloga, zato što nemaju potrebnu dokumentaciju, npr. rodne listove itd. Bilo je i slučajeva kada azilanti nisu mogli stupiti u bračnu zajednicu s hrvatskim državljanima zbog sličnih razloga.
- h. *Mjere informiranja i senzibilizacije javnosti* - Negativna iskustva sa ksenofobnim reakcijama mještana Stubičke Slatine spriječila su smještanje prihvatilišta u tu sredinu 2005. godine. I nedavni diskriminirajući stavovi stanovnika Dugava pokazuju da pitanje smještanja prihvatilišta u bilo koju sredinu iziskuje aktivan angažman države radi informiranja građana o pravima i potrebama tražitelja azila. To podrazumijeva i mjere interkulturalne komunikacije i spremnosti svih aktera pa i samih izbjeglica na dijalog, suradnju, interakciju i konstruktivno rješenje mogućih konflikata.
- i. *Ostale mjere integracije* – S obzirom na to da država dosad nije poticala udruživanje izbjeglica, samoorganiziranje azilanata kao aktivnih građana još nije na prioritetnoj listi azilne politike. Ipak, treba pozdraviti inicijativu azilanata koji su se angažirali kako bi i sami pomogli osobama koje su u izbjegličkom statusu informirajući ih, pomažući im u prevođenju, u ophođenju s institucijama ili pri učenju hrvatskog jezika. Pojedinci su uključeni i u općedruštvena pitanja koja se tiču poboljšanja položaja stranaca u hrvatskom društvu aktivnim mjerama suzbijanja diskriminacije, rasizma i ksenofobije.

Iako odgovornost za razvoj politike azila ponajprije snose državne institucije, veliku ulogu u razvoju integracijskih politika odigrale su organizacije civilnog društva koje se bave pitanjima zaštite prava izbjeglica te direktne pomoći azilantima u RH. U pružanju besplatne pravne pomoći u postupku zahtjeva za azil neizostavna je uloga Hrvatskog pravnog centra (HPC), jedine hrvatske organizacije koja je članica mreže „European Council for Refugees and Exiles“ (ECRE). Hrvatski Crveni križ (HCK) skrbi za socijalnu integraciju izbjeglica, a provodi i programe psihosocijalne skrbi kao i tečajeve hrvatskog jezika za azilante te integracijske radionice za žene i djecu te druge organizacije (Izazov, Jesuit Refugee Service, Iskra). Centar za mirovne studije s desetogodišnjim iskustvom prati i sudjeluje u sustavu azila u Hrvatskoj.

Usto je važno istaknuti i aktivnosti dvaju tijela – Koordinacije za azil⁷ koju vodi i koordinira HPC, a koja okuplja nadležna tijela državne uprave, sva ministarstava uključena u sustav, predstavnike UNHCR-a, predstavnike organizacija civilnog društva i akademske zajednice koji se kvartalno okupljaju s ciljem informiranja i diskutiranja o najvažnijim novostima u sustavu azila u RH. Koordinacija za integraciju, koju vodi CMS, okuplja desetak nevladinih organizacija nekoliko puta godišnje s ciljem dogovora i provođenja aktivnosti vezanih za integraciju izbjeglica i stranaca u hrvatskom društvu. Važno je istaknuti da su 2013. osnovani Vladino povjerenstvo za migracijsku politiku i Radna skupina koja je donijela „Akcijski plan za uklanjanje prepreka u ostvarivanju pojedinih prava u području integracije stranaca u hrvatsko društvo za razdoblje od 2013. do 2015. godine“.

7 Koordinacija za azil osnovana je 2004. kao neformalna koordinacija aktera koji se bave politikom azila, a vodi je Hrvatski pravni centar.

3. : Iskustva Centra za mirovne studije u području azilne politike

3.1. : Istraživanja i zakonodavno zagovaranje

Naš je angažman na polju politike azila počeo na naprednoj „Školi ljudskih prava“ koju je prije desetak godina vodila grupa mladih okupljenih oko Hrvatskog helsinškog odbora za ljudska prava. Vrlo su se brzo tema i ideja za istraživanje i podizanje vidljivosti teme azila u Hrvatskoj nastavile razvijati putem Mirovnih studija koji su se posvetili istraživanjima fenomena azila i izbjeglištva te neregularnih migracija u Hrvatskoj i svijetu, kao i direktnoj pomoći izbjeglicama i tražiteljima azila u Hrvatskoj.

Centar za mirovne studije, provodeći svoj program alternativne studijske godine za obrazovanje građana pod nazivom „Mirovni studiji“, oduvijek je promišljao mogućnosti nenasilnog rješavanja raznih društvenih konflikta, radio na osvještavanju djelovanja koja pridonose društvenoj promjeni te smanjenju socioekonomskih nepravdi u društvu. I istraživanje postmigracijskih fenomena kod prisilnih migracija logična je posljedica aktivnosti i projekata samog CMS-a koji se dugi niz godina (od osnutka 1997.) bavio pitanjima podrške izbjeglicama – povratnicima pripadnicima nacionalnih manjina u RH, kao i pitanjima poboljšanja položaja stranaca, drugih i drugačijih u hrvatskom društvu.

Još 2004. inicirano je prvo istraživanje o azilu, koje je ujedno bilo akcijsko istraživanje, pod nazivom „Azil u Hrvatskoj“, o čemu je poslije tiskana istoimena publikacija. Istraživanje je bilo fokusirano na ispitivanje zakonodavnog i institucionalnog okvira te njegove kvalitete na području azilne politike, na odnos medija i organizacija civilnoga društva te kreatora javnog mnijenja spram nedostataka azilne politike i ukupnog tretmana tražitelja azila te na direktan rad s tražiteljima azila gdje je fokus bio na njihovim osobnim pričama koje su uključivale razloge bijega iz domicilne zemlje te očekivanja od života u Hrvatskoj.

Ono je pokazalo neke od negativnih stavova prema populaciji tražitelja azila koje domicilna populacija doživljava kao društveno-kulturnu, ekonomsku, zdravstvenu ili sigurnosnu prijetnju, a sve se događalo u vrijeme otpora mještana Stubičke Slatine prilikom MUP-ova planiranja smještanja prihvatilišta u njihovu zajednicu 2005. Istodobno je analiza medijskih napisa pokazala negativne načine portretiranja tražitelja azila i prikaze problematike azila u Hrvatskoj koji su nerijetko nekompetentni u prikazu i terminologiji te pristrani u načinu prikazivanja i stilu pisanja. Istraživanje je kasnije zbog svog akcijskog karaktera poslužilo kao temelj za raspisivanje i provedbu kampanje „Hrvatska – (k)raj na zemlji“ koja je prerasla u dugogodišnji program rada na azilu koju CMS kontinuirano provodi od 2005. do danas. Rezultati ovog istraživanja potvrdili su veliku potrebu za osmišljavanjem nacionalne kampanje koja bi se bavila informiranjem i senzibilizacijom građana na problematiku i prisustvo tražitelja u hrvatskom društvu, a istodobno je smjeralo poslužiti kao temelj za zagovaračke prakse za poboljšanje normativnog i institucionalnog okvira i praksi.

Članovi CMS-a kao istraživači su se bavili problematikom raseljenosti, izbjeglištva i globalnih kriza koje dovode do pojava prisilnih migracija izučavajući ih u kontekstu ne samo zemalja destinacija nego i zemalja porijekla nedobrovoljnih migranata. Tako su primjerice neki diplomski i magistarski radovi branjeni na hrvatskom i europskim sveučilištima uključivali same istraživače CMS-ova tima, ali i ostale zainteresirane studente koji su se

obraćali na adresu CMS-a za pomoć u istraživanjima. Istraživačke prakse uključivale su i rad na studijskim projektima i bavljenje migracijama na području Maroka i Zapadne Sahare, kao i suradnju s organizacijama s područja jugoistočne Azije ili organizacijama članicama mreže Anna Lindh Foundation u euromediteranskoj zoni.

CMS je politiku azila u Hrvatskoj svih ovih godina zadržao i razvijao kao jedan od svojih tematskih prioriteta. Stoga je kontinuirano već deset godina prisutan kao zagovarački i praktičarski akter, ali i istraživački *think-thank* koji se uglavnom profilirao kao mikrocentar za davanje ekspertize u području istraživanja i analize problematike azila, izbjeglištva, pitanjima prava izbjeglica i njihove integracije u društvo. Time je on legitiman partner drugim istraživačkim grupama i pojedincima ekspertima koji svatko iz svog područja (pravo, politologija, sociologija, socijalni rad itd.) izučavaju problematiku izbjeglištva u Hrvatskoj i šire. To se očituje i u gostovanju na mnogim CMS-ovim konferencijama, tribinama, okruglim stolovima i javnim predavanjima brojnih domaćih i stranih istraživača i predavača koji se u raznim disciplinama bave područjem azila i izbjegličkih studija.

Nakon druge ekspertne studije „Azil u Hrvatskoj - integracijske politike“, nastale u sklopu projekta i kampanje „Hrvatska – (k)raj na zemlji“, te publiciranja višejezičnog „Institucionalnog vodiča za tražitelje azila“ 2006., istraživanja su nastavljena i 2008. godine u sklopu međunarodnog projekta „New Perspective. Migration in Central and Southeastern Europe“ u provedbi i koordinaciji „Initiative Minderheitena“ iz Beča.⁸

Godine 2010. CMS je proveo zahtjevno istraživanje koje je uključivalo *desk-study* i pravnu analizu sustava azila u Hrvatskoj u smislu njegove usklađenosti s međunarodnim i europskim standardima zaštite tražitelja azila i izbjeglica. Istraživanje je rezultiralo objavom dvojezične hrvatsko-engleske stručne studije (*policy report*) „Usklađenost zakonodavstva i prakse hrvatskih institucija s europskom pravnom stečevinom u području azila i neregularnih migracija (*Degree of Harmonization Between the Legislation and Practice of Croatian Institutions with the Acquis Towards Asylum and Irregular Migration*)“. Studija je obuhvaćala analize hrvatskih Zakona o azilu i Zakona o strancima, kao i svih pravilnika na tom području kako bi se utvrdilo kako su i do koje mjere usklađeni s pravnom stečevinom EU na području azila s obzirom na razinu usklađenosti pet direktiva Vijeća Europske unije koje se izravno tiču prava tražitelja azila i osoba pod zaštitom, kao i onih direktiva koje se tiču nezakonitih migranata koji su u postupku azila.

Analiza je pokazala da na pravno-regulatornoj razini u većoj mjeri govorimo o usklađenosti hrvatskog zakonodavstva s europskom pravnom stečevinom, no i dalje postoje znatni prostori neusklađenosti, tj. veliki raskoraci u praksi primjene propisa. Studija je donijela i neke preporuke kako dalje raditi na finalnom usklađivanju pojedinih područja te kako raditi na provedbenim praksama usvojene regulative. Zbog toga je u ožujku 2011. u Kući ljudskih prava u Zagrebu organizirana konferencija „Azil i neregularne migracije – usklađenost zakonodavstva i prakse hrvatskih institucija s europskom pravnom stečevinom“ na kojoj

8 Rezultati su objavljeni kao poglavlje „Europe Without Borders - an Illusion? Seeking Asylum in Croatia“ u zborniku „Good luck! Migration today“ (uredili Vida Bakony i suradnici, 2011.). Rad opisuje glavne karakteristike hrvatskog sustava azila uz analizu postojećeg zakonskog i institucionalnog okvira te davanje određenih preporuka za poboljšanje problematičnih točaka sustava azila u RH.

su prezentirani rezultati istraživanja i iznesene preporuke. Na konferenciji su održane dvije rasprave na temu „Maloljetnici u sustavu azila“ i „Prostor usklađivanja zakonodavstva u području nezakonitih migracija i azila“.

Nakon osam godina javnog zagovaranja (nažalost često i prigovaranja) zbog neaktivnosti državnih tijela i institucija koje se trebaju baviti integracijom izbjeglica, CMS je napravio analizu koja je predstavljala rekapitulaciju dosad učinjenog po pitanju integracije. Javnozagovarački potencijal i dalje je upućivao na potrebu sustavnijeg međusektorskog povezivanja i provođenja mjera integracije. Istraživanje je nastalo u okviru projekta CMS-a „Potpora integraciji izbjeglica“, koji se izvodi u partnerstvu s UNHCR-om u Hrvatskoj, te je rezultiralo objavom publikacije „Integracijske politike i prakse u sustavu azila u Republici Hrvatskoj: Uključivanje azilanata i stranaca pod supsidijarnom zaštitom u hrvatsko društvo“. Ono je posebice analiziralo tri modela integracije (asimilacija, multikulturalizam i interkulturalizam) i načina na koji ti modeli uređuju različita područja života izbjeglica i stranaca u smislu njihove integracije u društvo u koje dolaze. Istodobno je donijelo daljnje preporuke i mišljenja aktera u sustavu azila, kao i transkript s istoimene konferencije održane u Hrvatskom saboru 20. ožujka 2012.

Konferencija „Integracijske politike i prakse u sustavu azila u Republici Hrvatskoj“



CMS je dosad objavio nekolicinu takozvanih *policy papera* i *position papera* kao i *shadow report*⁹ u kojima su analizirani pojedini aspekti sustava azila u Hrvatskoj i gdje su dane preporuke kako da se pojedini od uočenih problema riješe. Tako je 2011. objavljen i predstavljen izvještaj „Zaštita djece u sustavu azila i nezakonitom boravku“ koji je problematizirao položaj maloljetnih stranaca i maloljetnih tražitelja azila bez pratnje u Hrvatskoj, probleme s kojima se susreću i potrebe koje iskazuju. Izvještaj je naglasio potrebu za objedinjenom statistikom o broju i statusu djece u Hrvatskoj s obzirom na njihovu pratnju, skrbništvo i druge odrednice vezane uz zaštitu osobnih podataka djeteta. Istaknuta je važnost donošenja „Protokola o postupanju prema djeci odvojenoj od roditelja – stranim državljanima“ (Protokol je konačno donesen 2013.) kako bi dobio snagu obvezujućeg dokumenta koji zahtijeva dosljedno praćenje i standardizaciju postupka.

Važno je spomenuti još tri izvještaja koja se indirektno tiču i obrađuju teme usko vezane uz statusna pitanja stranaca u Hrvatskoj pa se među njima dijelom dotiču i problematike tražitelja azila, azilanata i nezakonitih migranata. To su CMS-ov „Izvještaj o provedbi Zakona o suzbijanju diskriminacije u 2011. godini“, zatim „European Network Against Racism (ENAR) Shadow report on Racism and related discriminatory practices in Croatia“ iz 2012. te „Pregled pravnog i institucionalnog okvira za zaštitu stranaca u Hrvatskoj: izvještaj o položaju stranaca u RH za 2011.-2012.“ (s posebnim tematom prvog izdanja „Maloljetnici bez pratnje te slučajevi rasizma i ksenofobije u 2012.“) koji je objavljen 2013. Tijekom 2013. i 2014. CMS planira objaviti još barem četiri *policy papera* na temu priznavanja obrazovnih i profesionalnih kvalifikacija izbjeglica, na temu skrbništva, na temu ekstradicije te na temu primjene modela interkulturalizma u obrazovanju djece izbjeglica. U pripremi je i izdavanje prvog znanstvenog zbornika o azilu u Hrvatskoj u zajedničkom uredništvu i suizdavaštvu Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu te CMS-a.

Mjere zakonodavnog zagovaranja u sklopu CMS-ova programskog područja posvećenog azilu i migracijama odnose se na različite oblike i načine zagovaračkih i lobirajućih praksi kojima se nastoji poboljšati položaj osoba pod zaštitom i omogućiti njihovu inkluziju u društvo. Već od stupanja na snagu prvog Zakona o azilu CMS je u svojem akcijskom istraživanju definirao niz preporuka namijenjenih tijelima zakonodavne i izvršne vlasti radi dodatnog artikuliranja pojedinih zakonskih odredbi i u svrhu učinkovitije primjene normi i pravila u praksi. U tom početnom razdoblju razvoja sustava te su se mjere ticale ponajprije upozoravanja na nedovoljno otvorenu, zapravo restriktivnu azilnu politiku, odnosno rigidno tumačenje zakonskih stavki po kojima se odobrava azil, što je za posljedicu imalo niti jedan priznat slučaj sve do studenog 2006. godine.

Istraživanjem o integracijskim politikama CMS je na zakonodavnoj razini zagovarao uključivanje amandmana koji se tiču integracijskih politika u Zakon o azilu koji je nedostavno definirao obvezu države da omogući integraciju osoba pod zaštitom u društvo

9 *Policy paper* je finalni pisani produkt istraživanja koji se fokusira na analizu postojećih javnih politika, njihovu evaluaciju te koji iznosi argumente i preporuke za razvoj i implementaciju pojedine politike. *Position paper* specifično je strukturiran esej koji iznosi mišljenje o pojedinim aspektima javnih politika ili nekim drugim općedruštenim pitanjima. *Shadow report* ili „izvještaj u sjeni“ vrsta je izvještaja kojim se koriste organizacije civilnog društva koje predstavljaju komplement službenim državnim izvještajima o nekoj problematici iako često iznose alternativna i suprotna viđenja nego što to prikazuje službenički državni stav.

informiranjem azilanata o hrvatskom jeziku, povijesti, kulturi i društvenom uređenju. CMS je upozoravao i na slabu koordinaciju nadležnih ministarstava i drugih Vladinih tijela u području zaštite ljudskih i izbjegličkih prava, kao što je analizom mjera integracije u 2012. ponovno upozorio na iste probleme loše razvijenog sustava integracije osoba pod zaštitom i stranaca u RH. CMS je u radu Koordinacije za azil naročito zagovarao poboljšanje nekih praksi koje su na dobrobit samih izbjeglica u smislu njihova uključenja u društvo i ostvarenja normalnog života u Hrvatskoj.

CMS je angažirano radio i uputio amandmane za izmjene i dopune Zakona o azilu iz 2007., 2010. i 2013. a to će to nastaviti i ubuduće, te je komentirao i dosadašnje prijedloge izmjena Zakona o strancima, kao što je primjerice zagovarao i donošenje pojedinih pravilnika kojima se dodatno uređuju pojedina prava osoba pod zaštitom poput učenja jezika, obrazovanja i priznavanja obrazovnih i profesionalnih kvalifikacija. Vrlo je važno i to što su u tri navrata upućeni prijedlozi dopuna i izmjena teksta Migracijske politike RH za 2006., 2008. i 2012. Od 2013. sudjelujemo u radu Radne skupine za donošenje mjera integracijske politike stranaca u RH, kao dijela migracijske politike RH. Osnivanjem ovog tijela konačno se pruža prilika da se počne ostvarivati ono što je CMS godinama zagovarao kao potrebu u uspostavljanju efikasnog sustava integracije – međusektorska i međuresorna suradnja državnog aparata, organizacija civilnog društva koje se brinu o izbjeglicama i drugih aktera koji sudjeluju u sustavu azila u Hrvatskoj. Članice CMS-a sudjeluju i u radnoj grupi za donošenje nove strategije/politike socijalne skrbi za Grad Zagreb.

Zakonodavno zagovaranje artikulirano je posebice s obzirom na uočene nedostatke i probleme koji se na terenu svakodnevno javljaju u situacijama kada zakonska regulativa ne definira azilne politike na odgovarajući način, posebice one u smislu integracijskih politika za osobe pod zaštitom. Tako smo direktnim preporukama, prijedlozima i molbama nadležnim tijelima zagovarali unapređenje sustava zaštite ljudskih prava izbjeglica i osobito neregularnih migranata tražitelja azila. Zagovarali smo i da se pružanje besplatne pravne pomoći proširi na sve faze postupka, kao i na onu prije prisilnog udaljenja tražitelja azila koji nisu ostvarili status i moraju napustiti teritorij RH. Zato smo predložili razvoj programa za pripremu osoba na povratak u zemlju podrijetla. Zagovarali smo razvoj sustava zaštite ljudskih prava i potreba maloljetnih osoba, pri čemu treba voditi računa o odgovarajućim smještajnim uvjetima te programima zaštite i psihosocijalne pomoći, naročito prema svim ranjivim skupinama kao i osobama s posebnim potrebama. Zagovarali smo i sustavnije uređenje te profesionalizaciju instituta skrbnika za odrasle tražitelje azila kojima je oduzeta poslovna sposobnost, mogućnost kupnje i posjedovanja vlastite nekretnine, poštivanje religijskih običaja u školskim i pučkim kuhinjama, uključivanje kategorije azilanata u natječaje za stipendije (osobito za djecu) te mogućnost sudjelovanja u sportskim natjecanjima na državnoj razini. CMS je isticao da je sveukupan razvoj politika azila uvelike ovisio o investiranju brojnih stručnih i materijalnih resursa koji se mogu pronaći i u izvaninstitucionalnoj sferi te je stoga uvijek poticao otvorenu suradnju i razmjenu s tijelima državne zakonodavne i izvršne vlasti, kao i s drugim zainteresiranim organizacijama civilnoga društva, odvjetnicima i stručnjacima na temelju participativnosti i sinergije cijelog procesa.

Osim pisanja preporuka, tj. zakonskih amandmana pri donošenju izmjena Zakona o azilu i Zakona o strancima, CMS je kontinuirano aktivan kao organizacija koja upozorava na propuste zakonske regulative, ali još više na nemogućnosti ostvarenja nekih zakonom zajamčenih prava koja se u praksi ili ne ostvaruju ili teško ostvaruju. Zagovaranje i lobiranje kod nadležnih

institucija i lokalnih vlasti mehanizam je da se pojedine stavke regulative i pravilnika tumače u manje restriktivnom a više ekstenzivnijem shvaćanju ponajviše radi dobrobiti izbjeglica samih. To se na primjer odnosilo na problematiku osobnih iskaznica za azilante na kojima je krivo tumačeno da adresa njihova boravišta ne znači ujedno i prebivalište te su im tako bila uskraćena neka od prava iz sustava socijalne skrbi. Urgiranjem CMS-a u izmjenama Zakona o azilu uvršten je stavak po kojem je izjednačeno boravište i prebivalište azilantima te im je to omogućilo ostvarenje pojedinačnih prava.

Drugi je primjer inzistiranje CMS-a na doradi i implementaciji pravilnika koji se tiču učenja jezika za osobe pod zaštitom starije od 15 godina, kao i priznavanje kvalifikacija odraslih osoba pod zaštitom radi studiranja ili zapošljavanja u RH. Nakon godina zagovaranja izrade, a još više implementacije pravilnika kojim se reguliraju ta područja, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta nadležno za ova pitanja donijelo je propise kojima se to regulira, no ostaje vidjeti kako će se to primjenjivati u praksi. Ostala područja još nisu regulirana. CMS je i sam nekoliko puta direktno informirao azilante o tome kako mogu nastaviti visokoškolsko obrazovanje u Hrvatskoj, a nekima od azilanata pomagali smo i pri administrativnoj proceduri upisa, kao i u pronalaženju stipendija za školarine. Usto smo zagovarali i pomogli s administrativnim poteškoćama u ostvarenju prava azilanata na dječji doplat, kao i pri ostvarenju prava na besplatnu mjesečnu pokaznu kartu u zagrebačkom javnom prometu.

CMS također zagovara adekvatnije pružanje usluga prehrane osobama pod zaštitom u sustavu pučkih kuhinja u Hrvatskoj jer vrlo često ta prehrana nije sukladna vjerskim propisima i dijetetskim propozicijama koje bi zadovoljile standarde prehrane azilanta. CMS je više puta upozoravao da prehrana djece azilanata u osnovnim školama koje pohađaju također nije odgovarajuća. Sve ovo, uz još neke probleme (npr. pravo na spajanje obitelji, priznavanje bračne zajednice ako ne postoji dokumentacija koja to dokazuje, omogućavanja sklapanja braka s hrvatskim državljanima) dio je područja na kojima još postoji potreba za zakonodavnim zagovaranjem promjene hrvatskog azilnog zakonodavnog okvira.



Nakon izvedbe prvog, gore spomenutog istraživanja „Azil u Hrvatskoj”, potaknuti njegovim rezultatima, odlučili smo se za provedbu medijsko-zagovaračke kampanje kojom je počeo sustavniji rad na području azila. Cilj kampanje bio je:

- › potaknuti javnu i stručnu diskusiju o azilu,
- › senzibilizirati javnost i lokalno stanovništvo o pravu na azil i prihvaćanju izbjeglica,
- › zasnovati direktan rad s tražiteljima azila te
- › potaknuti razvoj politike azila i integracijske politike.

Kampanja za afirmaciju i zaštitu prava na azil „Hrvatska - (k)raj na zemlji”¹⁰ bila je jedna od prvih kampanja u Republici Hrvatskoj koja se angažirala u specifičnoj domeni ljudskih prava i političkog aktivizma. Kampanja vrlo ozbiljnih namjera u svome se nazivu poigrala hrvatskim

10 Kampanju su financijski podržali: Europska unija, Veleposlanstvo Sjedinjenih Američkih Država, Veleposlanstvo Kraljevine Nizozemske te Ured za ljudska prava Vlade Republike Hrvatske. Vizualne materijale kampanje (logotip, plakati za izložbe i okrugle stolove, publikacija „Azil u Hrvatskoj – Integracijske politike”) oblikovao je Mladen Katanić.

turističkim sloganom „raj na zemlji“ koji Hrvatsku karakterizira kao poželjnu turističku destinaciju za odmor i uživanje. S promjenjivim, manjim i većim, valovima dolazećih izbjeglica, snažno smo se zalagali da hrvatsko društvo bude životni „raj na zemlji“ i novi, siguran dom izbjeglicama te da Hrvatska i hrvatsko društvo na svjetskoj karti ne ostanu zabilježeni samo po turistički zanimljivim aranžmanima nego i po iskazu solidarnosti i otvorenosti prema drugima. Bilo nam je jasno da Hrvatska jest i da će biti kraj puta mnogima, osobito onima koji su se zaputili u zemlje Europske unije, a čija ih je „tvrđava“ spriječila da uđu. Zakonodavna i druga pravila zemalja Europske unije, a tada već i schengenskoj zoni granične Hrvatske, označila su kraj putovanja mnogima i nesiguran povratak u zemlje iz kojih su prisilno izbjegli.

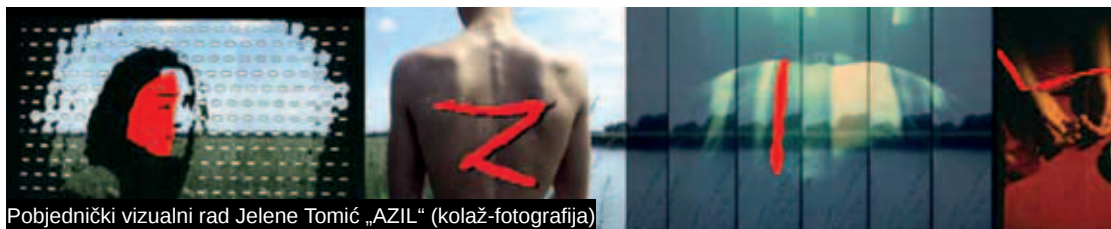
Kampanja je počela organizacijom dvodnevne međunarodne konferencije o integracijskim politikama. Već na samim počecima rada u ovome području, upozoravali smo na važnost izgradnje integracijskog sustava za izbjeglice s obzirom na upozoravajuće faktore: prisilna migracijska kretanja u svijetu, geografski položaj Hrvatske s obzirom na ulazak Slovenije i početak pregovora o ulasku Hrvatske u Europsku uniju, oskudan zakonodavni okvir za prihvata i integraciju izbjeglica te povremene iskaze ksenofobije i neprihvatanja stranaca u hrvatskim gradovima i manjim mjestima među lokalnim stanovništvom, politikom i medijima. Predstavnici institucija uglavnom nisu ozbiljno shvaćali važnost razvoja integracijskog sustava zbog čega su danas posljedice na integraciju izbjeglica vidljive i često po njih ugrožavajuće.



Upozorenja organizacija civilnog društva i međunarodnih organizacija o opasnostima nerazvijanja integracijskih minimuma postavljena su kao tema konferencije na kojoj je trebalo pronaći rješenja. Na konferenciji su sudjelovali predstavnici državnih institucija, uglavnom nadležnih ministarstava, organizacija civilnoga društva i međunarodne organizacije angažirane u području izbjeglištva i azila, pojedini pravni, politološki i sociološki stručnjaci, studenti, mediji i drugi. Iskustva inozemnih zemalja u razvoju integracijskih politika podijelili su stručnjaci i stručnjakinje iz Kanade, Velike Britanije i Njemačke. U radu s tim stručnjacima izrađene su detaljne preporuke za razvoj integracijskih politika u četiri područja: obrazovanje, zapošljavanje, stambeno zbrinjavanje i zdravstvena zaštita. Ove su preporuke, uz analizu integracijskih modela – asimilacije, multikulturalizma i interkulturalizma – objavljene u publikaciji „Azil u Hrvatskoj – Integracijske politike“.

Komunikaciju s političarima i donositeljima odluka te službenicima nadležnih ministarstava ostvarivali smo neposredno na sastancima, okruglim stolovima, kulturnim i drugim javnim događanjima. Otad angažirano pratimo razvoj politika azila, integracijskih pravila i praksi, migracijskih tijekova, postupaka vezanih za nezakonite migracije i druge vezane pojave.

S ciljem senzibilizacije politike, medija i javnosti organizirali smo niz javnih i kulturnih događanja. Dio kampanje usmjeren javnosti bila je izložba umjetničkih radova „Azil kao ljudsko pravo“ koja je bila izložena u mjestima koja simboliziraju migracijske putanje kao što su Slavonski Brod (Galerija umjetnina Grada Slavenskog Broda) i Rijeka (Galerija Palach) ili se u njihovoj blizini nalazi prihvatilište za tražitelje azila kao što je to slučaj sa starijim prihvatilištem u Šašnoj Gredi pokraj Siska (Dom Kristalne kocke vedrine). Osim toga, izložba je postavljena u Zagrebu (Galerija Kupola u Gradskoj knjižnici). Izložbe su bile dobro posjećene i medijski popraćene, a u njihovu su otvaranju sudjelovali voditelji galerija, voditeljica kampanje i neki od autora i autorica koji su sudjelovali u izložbi svojim radom. Svaka je izložba bila otvorena mjesec dana.



Izložba „Azil kao ljudsko pravo“ nastala je nakon javnog poziva umjetnicima za slanje raznovrsnih radova, od literarnih radova i fotografija do skulptura i kraćih filmova, a odabrao ih je tročlani žiri pod predsjedanjem Tomislava Gotovca, u kojem su još bili Borivoj Radaković i Karmen Ratković. Izloženo je dvadesetak radova: literarni radovi uz videosnimku profesionalnog glumca naratora koji ih čita, nekoliko fotografija, mozaik, strip, skulptura i drugi¹¹.

11 Literarni radovi: Domagoj Rede, Nelojalan građanin; Ivana Kožar, Sjaj; Suzana Tadić, Circulus vitiosus ili začarani krug; Fotografije: Ana-Marija Kriste, Waiting 1 i Waiting 2; Anamarija Kečkemet, Ruke; Domagoj Rede, Bike; Marina Zadro, Prozor tamnice na golom otoku i Stepence koje ne vode do vrata; Slika (ulje na platnu): Petar Parac Dalmata, Azil kao ljudsko pravo Skulptura: Gordan Bijelić, Kolica; Strip: Ivana Armanini; Simon Vučković, Viza; Mozaik: Sonja Milotić Šesto, Buđenje; Instalacija: Maja Rožman, System; Film: Maja Rožman, Wire; Kompjutorska grafika: Vladimir Biga, Bombardiranje 2005.

Jebale vas vaše državne tvorevine, pustite nas da živimo! Inflacija, birokracija, komemoracija, -cija, -cija, deratizacija. Meni bi sad baš dobro pasala jedna topla, iskrena integracija. Ustvari, može dvije. Hrvatska i Rumunjska bit će zemlja europska. Ljudi su ovdje dosta skeptični prema EU, ja to razumijem, i sama mi struka nalaže objektivnost. Ako ću gledati iz vlastite perspektive, meni ne može biti gore. Meni curi pijesak, ja sam nelojalac! Stranac u Ateni, bez prava. Kao što sam rekao: ja sam za promjene.

Pobjednički literarni rad (djelomično objavljen)
Domagoj Rede: „Neloyalac građanin“

Fotografije izloženih radova objavljene su u planeru za 2006. godinu s napomenom: *Isplanirajte kako ćete promijeniti svijet ove godine.* Planer sadrži i popis datuma kojima se obilježavaju važni događaji u prošlosti kojima su potaknute neke pozitivne društvene promjene te citate poznatih pjesnika, pisaca, filozofa, političkih aktivista.

Videoinstalacija Maje Rožman „System“





Izložbe su bile popraćene okruglim stolovima o tadašnjim izazovima sustava azila, integracije i neregularnih migracija. Četiri okrugla stola okupila su predstavnike institucija, medija, mirovne aktiviste i članove organizacija civilnoga društva te širu javnost. Obično smo okrugle stolove vezali za otvaranje izložbi kako bismo što veći broj osoba kvalitetno informirali. U Slavonskom Brodu, primjerice, održali smo okrugli stol „Od t’ge za jug na zahod“¹² o neregularnim migracijama s obzirom na to da su obližnji granični prijelazi bilježili najveći broj neregularnih ulaza u zemlju. U Sisku je pak organiziran okrugli stol pod nazivom „Stranac u mom dvorištu“ s obzirom na blizinu Prihvatilišta za tražitelje azila i česte dolaske tražitelja azila u grad koji su otvarali brojna pitanja Sišćanima. U to vrijeme u Sisku i drugim gradovima u Hrvatskoj javno su i medijski iskazane brojne predrasude spram izbjeglica poznate kao fenomen *Ne u mom dvorištu* (*NIMBY – Not In My Back Yard*). U Rijeci smo izložbu otvorili konferencijom za medije na kojoj smo pozornost skrenuli na migracijske tijekove i stanje u Europskoj uniji s obzirom na blizinu zapadne granice.

12 „T’ga za jug“ referencija je na poznato makedonsko vino i na južnjačko siromaštvo i nestašicu; *zahod* je referencija na slovensku riječ zapad, a ona označava i neprihvatanje izbjeglica u zapadnom svijetu.

Fotografija plakata „Stranac u mom dvorištu“

program realiziran kroz platformu **clubhouse**

Centar za mirovne studije

poziva Vas na okrugli stol
'Stranac u mom dvorištu'

koji će se održati 11. srpnja 2005.
od 19-21 sati u prostorijama
'Daskališta', ulica Stjepana i Antuna Radića

Kamp za tražioce azila u Šušnoj gredi izolirano je mjesto pored Siska. U njemu se nalaze stranci kojima Republika Hrvatska pruža zaštitu od torture i zlostavljanja te kršenja njihovih ljudskih prava! Koliko je tomu zaista tako saznajte na raspravi 'Stranac u mom dvorištu'. Kakvo je stanje sa predrasudama u sisačkom okruženju i što radimo kada sa/znamo da pored nas žive stranci koje (ne)primjećujemo. Što rade gradske vlasti, mediji, škola, civilne udruge?

Na okruglom stolu govore:

- **Andrijana Parić**, Centar za mirovne studije
- **Nikola Lacković**, ravnatelj Osnovne škole Budaševo
- **Ivanka Boras**, dogradonačelnica grada Siska
- **Nikola Petrović**, student sociologije na Filozofskom Fakultetu
- **Željko Grgurinović**, Večernji list
- **Moderatorica: Emina Bužinkić**, Centar za mirovne studije

OFF PROGRAM:

17:00 Izvedba Forum Kazališta -
Azilanti u Hrvatskoj? Gdje li su samo?

21:00 TURISTIČKI KAMP, dokumentarni film / 47 min.,
r. Jennifer Lyons-Reid, Carl Kuddell (Australija, Njemačka)

Centralni događaj dokumentarca pobuna je u prihvatnom centru Woomera 2002. godine. Film istražuje trenutnu australsku useljeničku politiku, povezujući probleme oduzimanja imovine urođenicima, genocida i zatvaranja izbjeglica kao i implikacije sustava obaveznog pritvora. hr. izdanje: ŠTO GLEDAS? / FADE IN



Ti su okrugli stolovi i izložbe polučili niz gostovanja u medijima, u dnevno-političkim emisijama i onima posvećenima kulturi, kako na televiziji tako i na radijskim postajama te u dnevnim, tjednim i mjesečnim tiskanim medijima. Osim toga, pozivani smo kao gosti na tribine, okrugle stolove, edukacije i druga događanja u organizaciji drugih organizacija civilnoga društva, međunarodnih organizacija, ministarstava, fakulteta, škola i drugih.

O svim aktivnostima kampanje snimane su kraće dokumentarne reportaže, a naposljetku je snimljen i film „Hrvatska – (k)raj na zemlji“¹³. Cjelokupna dokumentarna produkcija nastala je u suradnji Centra za mirovne studije i organizacije Fade-IN, a poslije je film doradila organizacija RESTART¹⁴. Film je uvelike doprinio razumijevanju konteksta migracijskih utjecaja koji zahvaćaju Hrvatsku, ali i informiranju hrvatske javnosti o nepoduzetnosti političkih struktura te ksenofobiji i diskriminaciji s kojom se izbjeglice susreću u Hrvatskoj. On je imao senzibilizacijski učinak i često je korišten u obrazovne svrhe.

Snimljene dokumentarne reportaže istražile su i dokumentirale sljedeće teme:

- › sustav suzbijanja neregularnih migracija i rad Prihvatnog centra za strance Ježevo (fusnota),
- › rad granične policije i informiranje izbjeglica i migranata o pravu traženja azila,
- › iskustva tražitelja azila u Prihvatilištu za tražitelje azila u Šašnoj Gredi,
- › iskustva slovenskog prihvatnog centra za tražitelje azila i slovenskih organizacija civilnoga društva u direktnom radu s tražiteljima azila,
- › integracijske politike s obzirom na iskustva i porijeklo izbjeglica,
- › direktan rad s tražiteljima azila na kazališnim radionicama i u učenju hrvatskog jezika te
- › izložbe i okrugle stolove o azilu, neregularnim migracijama i integraciji.

13 Autori: Oliver Sertić i CMS. 31 min. 2006. http://www.restarted.hr/kraj_na_zemlji

14 Dokumentarni film „Hrvatska – (k)raj na zemlji“ osvojio je posebno priznanje žirija na hrvatskom 4. Liburnia Film Festivalu, nagradu za najbolji dokumentarni film, najbolju režiju i posebno priznanje za socijalnu angažiranost na 2. Festivalu filma i videa Dugo Selo u Hrvatskoj, proglašen je najboljim filmom 5. Luksuz festivala po ceni filma u Krškome u Sloveniji, a na 14. Golden Beggar Festivalu u Košicama u Slovačkoj osvojio je počasno priznanje.



Scena iz dokumentarca „Hrvatska – (k)raj na zemlji“ (slike su preuzete s mrežne stranice filma)

Prije smo, a ponajviše u samoj kampanji „Hrvatska – (k)raj na zemlji“ počeli sustavno i direktno raditi s tražiteljima azila poučavajući ih hrvatski jezik i kulturu, slušajući i dokumentirajući iskustva, priče o porijeklu i stradanjima izbjeglica, organizirajući kazališne radionice za odrasle i djecu, razmjenu knjiga, druženja i druge aktivnosti. Osim toga, objavili smo dva izdanja za izbjeglice korisnog priručnika „Institucionalni vodič za tražitelje/ice azila“¹⁵. On je tiskan kao višejezično izdanje na sljedećim jezicima: hrvatski, engleski, francuski, arapski, turski, hindu, albanski, farsi. U sebi je sadržavao osnovne informacije o proceduri za azil, pravima i obvezama tražitelja azila tijekom postupka i po odobrenju zahtjeva, adresar i imenik nadležnih institucija i organizacija u sustavu azila te pregled osnovnih podataka o društvenom i političkom uređenju Republike Hrvatske s glavnim kulturnim i drugim obilježjima.

15 Dizajn naslovnice izradila je Sunčana Špirovan. Povremeno je taj vizualni materijal korišten kao vizualni identitet cijele kampanje.

3.3. : **Direktan rad s izbjeglicama i integracija**

Na samim počecima svog rada odlazili smo u Prihvatilište za tražitelje azila u Šašnoj Gredi prema mogućnostima koje smo imali. Ponekad smo odlazili u redovite tjedne posjete, a ponekad svega jedan do dva puta mjesečno. Za svojih dolazaka primarni smo kontakt ostvarivali s voditeljem Prihvatilišta, socijalnim i drugim radnicima, a potom bismo razgovarali s tražiteljima azila. U početku nije bilo jednostavno ostvariti kontakt, no s vremenom smo izgradili povjerenje i međusobne odnose. Naši su posjeti prihvatilištu od prvih dana pa sve do danas ostavljali i dubok trag na nama, slušali smo dirljive ljudske priče, teške životne situacije, svjedočanstva o ubojstvima, mučenjima, političkim prevratima, ekonomskim neprilikama, gladovanju stanovništva. Slušali smo i o hrvatskom negostoprimstvu zbog nedavanja statusa zaštite te o neizvjesnosti vlastite sreće i sigurnosti.

Za prvih odlazaka 2003. i 2004. godine uspostavili smo malen tim volontera koji su redovito odlazili u prihvatilište i tražitelje azila koji su to željeli učiti hrvatskom jeziku. Prikupljali smo materijale, udžbenike i knjige kojima bismo poduku mogli učiniti zanimljivijom i korisnom. Izradili smo i posebnu skriptu za učenje osnovnih i naprednih razina jezika. Ponekad bi nam se pridružili kolege sa studija ili iz organizacija civilnoga društva koji su govorili albanski, turski ili arapski jezik. Tada je najviše tražitelja azila govorilo tim jezicima. Naši su volonteri govorili engleski jezik, ali smo se uspijevali sporazumjeti u većini slučajeva.

S obzirom na to da smo za svaki dolazak trebali dobiti službeno odobrenje Ministarstava unutarnjih poslova, dolasci su se unaprijed pripremali, ali nisu mogli biti fiksno određeni. Često smo iznova podučavali nove ljude jer je populaciju tražitelja azila u to vrijeme obilježava visoka razina fluktuacije. No dokumentirali smo desetke priča, snimili prvu dokumentarnu reportažu o podrijetlu tražitelja azila koji borave u Šašnoj Gredi¹⁶ i počeli poduku hrvatskoga jezika. Tečaj hrvatskoga jezika provodi tim angažiranih volontera i volonterki na temelju javnog poziva i godišnje edukacije koju organiziramo. Od početka održavanja tečaja, po preseljenju prihvatilišta u Kutinu do kraja 2012., dosad je na tečaju radilo više od stotinu volontera¹⁷, održano je više od 1000 sati tečaja hrvatskog jezika, u čemu je prema našoj evidenciji sudjelovalo više od 500 tražitelja azila¹⁸ koji uglavnom dolaze iz Afganistana, Somalije, Irana, Ruske Federacije, Turske, ali i drugih zemalja. Kada tomu pribrojimo više od 800 sati tečaja, koji su od početka 2010. do kraja 2012. održani u Kući ljudskih prava, dolazimo do ukupno oko 2000 radnih sati tečaja hrvatskog jezika, bilo individualno, bilo grupno za tražitelje azila i azilante u RH.

U kampanji „Hrvatska – (k)raj na zemlji“ jedno od specifičnih područja zalaganja bila je uspostava službenog programa učenja hrvatskoga jezika koji bi provodile nadležne institucije. Mi smo bili voljni održavati tečaj kada god je to bilo potrebno, no izuzev nedostatka novca, smatrali smo da je učenje jezika primarni korak prema informiranosti, a kasnije i integraciji izbjeglica te da država ima obvezu takvo učenje jezika organizirati. Nažalost, sve do danas Republika Hrvatska tu obvezu nije preuzela sustavno i punom opsegu. Razumjevši da će

16 Reportaža je ostvarena u suradnji sa snimateljicom Ivom Kraljević iz produkcijske kuće Fade-IN.

17 Popis dugoročnih volontera nalazi se na kraju.

18 Do sada su tečaj hrvatskoga jezika financijski podržali: Europska komisija, Ured za ljudska prava Vlade Republike Hrvatske, Veleposlanstvo Kraljevine Nizozemske,

se institucionalni koraci poduzimati sporije no što je potrebno, založili smo se da dobijemo odobrenje za redovitu provedbu tečaja jezika u prihvatilištu. Na pisane prijedloge o svrsi tečaja, prijedlogu satnice i vremenu održavanja, sudionicima tečaja i načinu izvještavanja Ministarstva unutarnjih poslova o napretku u edukaciji dobili smo usmeno odobrenje Ministarstva za provedbu tečaja jednom ili dva puta tjedno u fiksnom terminu, ovisno o našim financijskim i ljudskim mogućnostima. Sve od polovice 2007. godine tečaj hrvatskoga jezika redovito provodimo (najmanje jednom tjedno) u Prihvatilištu za tražitelje azila koje se od sredine 2006. godine nalazi u Kutini.

Ključni trenutak ove kasnije donesene odluke bilo je javno predstavljanje radionice teatra potlačenih¹⁹ u kojoj su sudjelovali tražitelji azila koji su tada boravili u prihvatilištu, građani Siska, mirovni aktivisti, socijalni radnici i predstavnik Ministarstva unutarnjih poslova. Dvodnevnu radionicu vodili su Zina Alibegić i Milan Bijelić, a sami su sudionici odlučili kroz zamjenu uloga progovarati o problemima i rješenjima besperspektivne situacije kakva je ona izbjeglicama te izazovnoj situaciji u radu s izbjeglicama kakva je socijalnim radnicima i državnim službenicima. Unaprijed pripremljene scene prikazane su u Grdskoj knjižnici Grada Siska, a pratili su ih i u njima sudjelovali predstavnici lokalnih institucija, mediji i građani. Ključna transformacija odnosa između Ministarstva unutarnjih poslova i Centra za mirovne studije, a posljedično i tražitelja azila dogodila se kad su predstavnici dviju organizacija sklopili usmeni sporazum o provedbi tečaja hrvatskoga jezika.

19 Boalov teatar je forma u kojoj se razne aktere iz života stavlja u životne situacije latentnih i manifestirajućih konflikta, ali uz zamjenu uloga koja u toj kontroliranoj kazališno insceniranoj situaciji dovodi do sagledavanja pozicije drugoga iz njegova kuta pod novim svjetlom spoznaje. Tako je moguće da tražitelji azila sami glume organe vlasti i donositelje odluka, dok se njih može staviti u poziciju ovih drugih. Ovo omogućuje naročito transformativan i katarzičan moment jer se situacije ne glume i ne uvježbavaju unaprijed, nego se proces same radnje u izvedbi zaustavlja i za pojedine se probleme mogu ponuditi i konkretna rješenja. Time se briše imaginarna granica realnosti i teatra te uspostavlja ravnoteža među ravnopravnim sudionicima koji barem na neko vrijeme dobivaju uvid u položaj i potrebe drugoga.



Dogovor o provedbi tečaja hrvatskoga jezika između MUP-a i CMS-a tijekom izvedbe Boalovog kazališta u Sisku, 2005. godina

Više smo puta u radu s tražiteljima azila koristili metodu Boalova teatra, odnosno teatra potlačenih. Tako smo jedne godine u suradnji polaznika Mirovnih studija, tražitelja azila, predstavnika MUP-a i CMS-a te pod vodstvom Josipe Lulić osmislili i predstavili javnosti priču o besperspektivnosti i neizvjesnosti nastavka života izbjeglica koje se nalaze u kutinskom Prihvatilištu. Studenti su, organizirani u neformalnu grupu nazvanu „Kako je Potjeh tražio azil“, izveli ulični performans u Kutini i Zagrebu povodom Međunarodnog dana izbjeglica 20. 6. 2008. Akcija je predstavljena pod nazivom „AZIL - Apel Za Izlaz iz Labirinta“. Njome je simbolički upozoreno na pitanja teške i pomalo besperspektivne situacije osoba koje traže zaštitu i koje su često, iako progonjene, u ponovnom strahu od nerazumijevanja nadležnih institucija te u sustavu često „lutaju“ pomalo nalik na ljude izgubljenima u labirintu birokracije.



Izvođenje Boalova kazališta u kutinskom Prihvatilištu, lipanj 2008.



Javna akcija „Apel Za Izlaz iz Labirinta“, Zagreb, lipanj 2008.

Od prvih godina odobravanja statusa izbjeglicama, a specifičnije od 2011. CMS u suradnji s UNHCR-om provodi projekt „Potpora integraciji izbjeglica“ kojem je cilj poboljšati položaj i prava svih osoba koje su u Hrvatsku došle zatražiti zaštitu od proganjanja iz zemlje podrijetla. U aktivnosti projekta, osim članova CMS-a, uključeni su angažirani volonteri, uglavnom polaznici Mirovnih studija i zainteresirani građani, a prije rada s tražiteljima azila volonteri prolaze intenzivnu edukaciju te se njihov rad prati i supervizira. U projektu se ostvaruje nekoliko kontinuiranih aktivnosti od kojih se kao područje direktnog rada sa samim izbjeglicama izdvaja provođenje tečaja/radionice hrvatskoga jezika u Prihvatilištu za tražitelje azila u Kutini (jednom tjedno, dva školska sata), kao i tečaja/radionice hrvatskog jezika u Kući ljudskih prava u Zagrebu (individualan rad s azilantima i osobama pod supsidijarnom zaštitom). Nadalje, uskoro se planira i održavanje tečajeva hrvatskog jezika u Prihvatilištu Porin u Dugavama. Usto djeca izbjeglica dobivaju pomoć u učenju i mentoriranje za djecu izbjeglice uz individualni pristup u njihovim domovima za svladavanje svakodnevnih školskih obveza u novim životnim i školskim sredinama.

U sklopu projekta CMS je razvio sustav podrške u svakodnevnoj integraciji u Zagrebu uspostavljajući informativni pult (Info-point) u Kući ljudskih prava te podršku u rješavanju upravnih postupaka i komunikacije s institucijama. Na info-pointu u kojem zajednički rade zaposlenici CMS, a pomažu i neki od azilanata, drugi azilanti, tražitelji i osobe pod supsidijarnom zaštitom mogu se informirati o svojim pravima te načinima njihova ostvarenja. Info-point služi svim osobama pod zaštitom koji kao njegovi korisnici mogu dobiti pravne i druge informacije koje su potrebne za uspješnu integraciju u hrvatsko društvo. Info-point se sastoji od infopolice s dostupnim materijalima (brošure, leci i sl.), knjižnice (s više od 3000 knjiga na različitim jezicima) i *cyber-spota* (s instaliranim računalima, telefonima i besplatnim pristupom internetu).

Info-point djeluje svakodnevno, a vode ga koordinatorica, odnosno djelatnica za integraciju i koordinaciju volontera, zajedno s volonterima Mirovnih studija, ali i samim azilantima od kojih neki sudjeluju i u radu Prihvatilišta u Kutini surađujući s djelatnicima MUP-a, Hrvatskog Crvenog križa i Jesuit Refugee Servicea. Zamisao je jest da CMS u partnerstvu s UNHCR-om, službenicom za integraciju Ministarstva unutarnjih poslova te djelatnicama za integraciju – socijalnim radnicama Hrvatskog Crvenog križa i drugim dionicima u području azila pribavlja relevantne i pravovremene podatke o mogućnostima integracije izbjeglica u Hrvatskoj te da posreduje i pomaže u komunikaciji izbjeglica s administrativnim tijelima.

Dosad je usluge Info-pointa koristilo 40-ak izbjeglica i još veći broj tražitelja azila. Izbjeglicama se pomaže pri uspostavljanju kontakata i u komunikaciji s institucijama i organizacijama koje se bave ostvarenjem njihovih prava. Konkretno to npr. znači pomoć pri ostvarivanju prava na zdravstveno i socijalno osiguranje, zajedničko sastavljanje životopisa i pomoć u traženju zaposlenja, ali i zajedničko sagledavanje dokumentacije potrebne za spajanje obitelji. U sklopu Info-pointa, u prostorijama knjižnice, organizira se i individualna i manja grupna podučavanja hrvatskog jezika. Godine 2010. i 2011. CMS je uspostavio suradnju s mrežom odvjetnika koji se bave izbjegličkim i ljudskopravnim pitanjima i koji su nakon edukacijskih radionica CMS-a pristali davati usluge pravnih informacija i savjetovanja, asistencije i zastupanja za azilante i osobe pod supsidijarnom zaštitom²⁰.

20 Ovaj projekt financijski podupire Open Society Foundation a glavna je zamisao da se zastupanje tražitelja azila, koje pruža Hrvatski pravni centar, proširi listom onih odvjetnika koji su na službenoj listi MUP-a.

Nekolicina je osoba koristila i mogućnost besplatnog pravnog savjetovanja i pomoći koju pruža tim CMS-ovih pravnicu koje su ekspertice za pitanja izbjegličkog prava i pravna pitanja vezana za status stranaca. Te CMS-ove pravnice monitoriraju odluke i postupak povodom tužbe koju tražitelji azila, koji su dobili negativno rješenje prvostupanjskog tijela (MUP), mogu podnijeti pred Upravnim sudom Republike Hrvatske, kao i sam postupak pred Upravnim sudom. Od 2011. do 2013. pravnice su ukupno savjetovale oko 40 tražitelja azila, a od travnja 2012. godine do travnja 2013. godine pratile su 26 rasprava u drugostupanjskom postupku pred Upravnim sudom u Zagrebu u povodu tužbi 22 tražitelja azila. Usto CMS analizira odluke Upravnog suda u Zagrebu iz 2012. kako bi se dobilo jasnu sliku o sudskoj praksi i identificiralo potencijalne probleme, a posebna pozornost u 2012. posvećena je slučajevima ekstradicije (izručenja) priznatih izbjeglica.

U sklopu Info-pointa organizirane su i edukativne radionice poput radionice učenja jezika azilanata, npr. učenje farsija, a u nekoliko su navrata održana javna predavanja kojima su azilanti sami zainteresiranoj javnosti predstavljali kulture i društva iz kojih su došli. Tako su upriličena predavanja o Kongu i Afganistanu. Predavanja o Nigeriji na brojnim su mjestima u gradu (Travno, Medika, Centar za kulturu Trešnjevka, srednja turistička škola, crkve) bila iznimno dobro posjećena. S partnerskim organizacijama iz Koordinacije za integraciju u 2012. održane su višednevne „Radionice za integraciju“ u kojima je sudjelovalo 13 izbjeglica, a izrađena je i tzv. integracijska skripta za pomoć azilantima u snalaženju s birokracijom i u društvu. Osim toga, u nekoliko navrata organizirana su i gostovanja predstavnika Hrvatskog zavoda za zapošljavanje te Grada Zagreba, Ureda za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom koji su izbjeglicama predstavili način funkcioniranja sustava zapošljavanja i prava za vrijeme nezaposlenosti, odnosno prava koja izbjeglice imaju u okviru socijalne skrbi kao građani Zagreba. U sklopu samog Info-pointa održano je i nekoliko vikend-trening radionica radi izgradnje i jačanja mreže volontera i aktivista koji sudjeluju u izvođenju tečaja hrvatskog jezika te koji pomažu izbjeglicama u njihovim svakodnevnim aktivnostima i u komunikaciji s nadležnim institucijama.



Radionica za integraciju, 2012. godina

Osim što su izbjeglice imali mogućnost kontinuirane edukacije i učenja hrvatskog jezika, kao i mogućnost konzultacija, pravnog savjetovanja i direktne asistencije kod integracije i uključivanja u društvo, posebno veseli što su neki od njih sami pokazali povećan interes za pomoć u integraciji drugih izbjeglica pa su stoga i sami bili dio CMS-ova tima. Dosad su tako u sklopu Info-pointa na puno radno vrijeme bila zaposlena dvojica azilanata u sustavu obavljanja javnih radova. Tako su bili uključeni i u edukacijske i inforadionice o različitim temama koje pokrivaju, primjerice, aspekte zapošljavanja ili socijalne skrbi izbjeglica. U sklopu Info-pointa od 2012. kvartalno se organiziraju i tematski sastanci Koordinacije za integraciju koji su prošireni temama integracije stranaca u društvima primitka pa su tako gostujući predavači diskutirali o specifičnim temama poput modela integracije, o položaju žena izbjeglica i o maloljetnim strancima bez pratnje kao tražiteljima azila. Ovo su vrlo važne aktivnosti usmjerene na integraciju izbjeglica kroz umrežavanje, izgradnju kapaciteta, treninge i direktan rad s osobama pod zaštitom.

U svim su ovim aktivnostima ovisno o vlastitoj volji i interesu participirali i sami azilanti i druge osobe pod zaštitom. U 2013. osnovana je i neformalna mreža podrške azilanata samim azilantima i strancima pod supsidijarnom zaštitom, gdje se jednom mjesečno izbjeglice nalaze, razmjenjuju svoja iskustva, razgovaraju o problemima i mogućim načinima njihova rješavanja, a dijalog nastavljaju i na društvenim mrežama te u Facebook-grupi potpore. Neki su od njih aktivno sudjelovali kao volonteri i animatori na ostalim aktivnostima CMS-a i partnerskih organizacija iz Koordinacije za integraciju, primjerice u ljetnom kampu u kuli Stojana Jankovića u Islamu Grčkom na festivalu „Zimsko ljetovanje“ u lipnju 2013, na radionicama HPC-a i HCK, u tjednu borbe protiv rasizma u Mediki i dr.

Izbjeglicama je povremeno, ako trebaju pomoć zbog poteškoća koje prolaze zbog vlastitih traumatskih iskustava, ali i frustracija koje možda doživljavaju zbog otežane integracije u hrvatsko društvo, pružena i mogućnost psihološkog savjetovanja te razgovora i terapije sa psihologinjom volonterkom u CMS-u i stručnjacima Rehabilitacijskog centra za stres i traumu i Iskre. CMS će i ubuduće nastojati jačati suradnju svih organizacija i institucija koje sudjeluju u integraciji organizirajući razne aktivnosti direktnog rada s izbjeglicama i javnozagovaračke politike i prakse, a u svom će radu nastojati upotrijebiti iskustva europskih organizacija koje rade na integraciji izbjeglica i stranaca te učiti na njima.

3.4. : **Umrežavanje lokalnih aktera za socijalno uključivanje i podršku izbjeglicama**

Direktan rad s izbjeglicama afirmacijom njihovih socijalnih prava proteže se na motiviranje i angažiranje drugih aktera pružanjem socijalnih usluga i informiranjem izbjeglica o njihovim pravima, načinima socijalne i svake druge integracije te stvaranjem uvjeta za cjelovito poboljšanje kvalitete njihovih života. Budući da je Prihvatilište za tražitelje azila smješteno u Kutini, držali smo da je angažiranje lokalne zajednice neizmjerno važno u iskazivanju otvorenosti zajednice i prihvaćanja izbjeglica te stvaranja podloge za integraciju onih koji će u Kutini i šire provesti svoj život.

Željeli smo osigurati kontinuiranu afirmaciju, integraciju i zaštitu socijalnih prava izbjeglica, senzibilizirati širi krug suradnika i zainteresiranih aktera za probleme izbjeglica u Hrvatskoj te općenito probleme stranaca u RH, ali i zainteresirati širu javnost i potaknuti procese prihvaćanja različitosti, odnosno integraciju izbjeglica u hrvatsko društvo. Osobito zato što smo u direktnom radu s tražiteljima azila kontinuirano dobivali informacije da, osim povremenih psihosocijalnih programa i radionica, za njih u prihvatilištu kvalitetan svakodnevni program nije osmišljen te da dane provode bez većih sadržajnih mogućnosti. Otpočeli smo proces umrežavanja lokalnih organizacija civilnoga društva i lokalnih institucija s područja Kutine i Zagreba želeći kreirati kvalitetan socijalni program za izbjeglice u prihvatilištima i izvan njih.

Polazna ideja bila je kreiranje neformalne Koordinacije udruga za pružanje socijalnih usluga tražiteljima azila i azilantima te zajedničko zagovaranje i usvajanje integracijske politike u skladu sa zahtjevima pravедnosti, održivog mira i dobrih međunarodnih praksi na razini RH. Umrežavanje zainteresiranih aktera u ovu Koordinaciju sastojalo se od:

- › identifikacije udruga koje rade na području organizacije socijalnih programa za osjetljive društvene skupine te zaštite ljudskih prava,
- › prezentacije projekta udrugama, institucijama i drugim potencijalnim suradnicima,
- › trodnevnog treninga za zainteresirane u cilju informiranja o pravnim, političkim i socijalnim aspektima azila; posjeta prihvatilištu radi upoznavanja terena, osoblja prihvatilišta i tražitelja azila; osnivanja ove koordinacije i dogovor o provedbi programa,
- › organizacije stalnih socijalnih programa za tražitelje azila u prihvatilištu i izvan njega uz tisak promotivnih materijala,

- › mjesečnih sastanaka koordinacije uz stalnu organizacijsku i integrativno-razvojnu superviziju,
- › organizacije zajedničkog okruglog stola na kraju prve godine programa s ciljem prijenosa iskustava rada s tražiteljima azila i prijedlogom razvoj modela integracije socijalnih programa za tražitelje azila te
- › uključivanja novih udruga u provedbu socijalnih programa tijekom svih godina programa.

Trening Koordinacije za azil održan u siječnju 2009. godine u Kutini



U suradnji s koordinacijom udruga planirali smo proširiti direktan rad s tražiteljima azila sljedećim sadržajima: tečajevima za stjecanje osnovnih IT vještina, pružanjem psihosocijalne pomoći korisnicima centra, organizacijom kulturnih i vjerskih događaja u centru i održavanjem kreativnih radionica za djecu i mlade te radionica za odrasle prema njihovim specifičnim potrebama. Težili smo uspostaviti operativnu koordinaciju organizacija civilnog društva i institucija iz lokalne zajednice i šire u domeni razvoja socijalnih usluga za tražitelje azila te stalnu informiranost tražitelja o sustavu azila i načinima integracije tražitelja azila. Ispitali smo i načine formalizacije koordinacije i održivosti njezina djelovanja.

Idejno se koordinacija, uz redoviti rad Ministarstva unutarnjih poslova i Hrvatskoga Crvenoga križa kao pružatelja osnovnog psihosocijalnog programa i humanitarne pomoći, sastojala od sljedećih područja i suradnika:

- › socijalne usluge za djecu i mlade – Kulturni centar mladih, Udruga za promicanje prava i socijalizaciju djece i mladih oboljelih od HIV-a - Izazov
- › socijalne usluge za žene – Centar za žene žrtve rata
- › socijalne usluge za osobe s invaliditetom – Udruga OSI – osoba s invaliditetom
- › socijalne usluge za slijepce i slabovidne osobe – Udruga slijepih Grada Kutine
- › socijalne usluge za osobe homoseksualne orijentacije – Zagreb Pride
- › socijalne usluge informiranja te informatičke pismenosti – Centar za mirovne studije, Turistička zajednica Grada Kutine
- › socijalne usluge uključivanja tražitelja azila u kulturne aktivnosti grada i razvoj knjižničkog fonda na stranim jezicima – Knjižnica i čitaonica Kutine
- › socijalne usluge mobilnosti (opskrba prihvatilišta biciklima) – Grad Kutina
- › edukacijsko-rehabilitacijska podrška (grupe podrške) te supervizija koordinacije – Udruga Igra
- › tečaj hrvatskog jezika – Centar za mirovne studije.

Za provedbu ovakve ideje trebala nam je visoka politička i operativna podrška Ministarstva unutarnjih poslova kao upravljača i voditelja prihvatilišta te Hrvatskoga Crvenoga križa kao provoditelja programa psihosocijalnih usluga. Nažalost, nijedan od aktera nije želio potpisati sporazum o suradnji opravdavajući to formalnim razlozima pa je rad ovakve koordinacije bio onemogućen, a samim time i razvoj sustava pružanja socijalnih usluga spriječen. Pružanje socijalnih usluga i uključivanje izbjeglica u psihosocijalne programe ovisi o mogućnostima pružatelja usluga i specifičnim potrebama tražitelja azila.

Ovo nas je iskustvo približilo mnogim pružateljima usluga u Kutini s kojima i danas dobro surađujemo, a pomoglo nam je i definirati način podrške u integraciji izbjeglicama koji žive u Zagrebu nakon što im se odobri zaštita, a koji se suočavaju s brojnim administrativnim barijerama kao i s poteškoćama vezanim za svoje obrazovanje, stambeno zbrinjavanje, zapošljavanje i ostvarivanje drugih prava. Polovicom 2011. godine odlučili smo uspostaviti Koordinaciju za integraciju čiji bi osnovni zadaci bili:

- › pružanje socijalnih usluga izbjeglicama u okviru postojećih aktivnosti organizacija koje ju čine, odnosno uključivanje u edukacijske, psihosocijalne i druge programe kako individualno tako i grupno te
- › zajedničko formuliranje integracijskih izazova i preporuka državi i tijelima lokalne samouprave kao osnova za razvoj javnih politika u domeni integracije azilanata i drugih izbjegličkih skupina.

Objavili smo poziv organizacijama civilnoga društva na trening „Zajednički koraci organizacija civilnoga društva u integraciji izbjeglica u hrvatsko društvo“²¹ kako bismo ih upoznali s hrvatskim azilnim sustavom i izazovima integracije izbjeglica, potaknuli na uključivanje izbjeglica u socijalne ili druge programe koji bi izbjeglicama mogli biti od koristi, senzibilizirali ih za probleme i potrebe izbjegličkih skupina: tražitelja azila, azilanata, osoba pod supsidijarnom i privremenom zaštitom te potaknuli suradnju organizacija u unapređenju sustava zaštite i integracije izbjeglica.

Pozvali smo organizacije civilnoga društva (udruge, inicijative, društva, savezi, koordinacije, mreže) s područja Zagreba, Sesveta, Rijeke i Kutine (područja u kojima borave azilanti i osobe pod supsidijarnom zaštitom) da se uključe u ovu inicijativu i sudjeluju na treningu. Pozvali smo osobe koje razvijaju, vode ili su uključene u programe osnaživanja položaja i uključivanja socijalno depriviranih skupina u aktivnosti svojih organizacija kroz socijalne, psihosocijalne, savjetodavne, pravne i druge slične usluge. Priželjkivali smo održavanje višednevnog treninga za tridesetak ljudi, a nakon višemjesečnog motiviranja organizacija održali smo višesatni sastanak s petnaestak ljudi. Ovime želimo napomenuti da je rad u području podrške izbjeglicama i razvijanju integracije izrazito nezanimljiv i neprepoznat u civilnome društvu u Hrvatskoj te da su rijetke osobe i organizacije koje zadržavaju kontinuitet i interes.

Ipak, iz godine u godinu Koordinacija za integraciju obogaćuje se novim organizacijama i sadržajima. U posljednje dvije godine Koordinacija je uz vodstvo Centra za mirovne studije održala nekoliko višesatnih operativnih i višednevnih edukativnih rezidencijalnih sastanaka te okupila veći/određen broj organizacija. U suradnji s pojedinim organizacijama koje čine Koordinaciju planirane su i prijavljene projektne ideje u području integracije izbjeglica, od kojih se neke već i realiziraju. U suradnji s Koordinacijom organizirali smo i objavili:

- › konferenciju „Integracijske politike i prakse – Uključivanje azilanata i stranaca pod supsidijarnom zaštitom u hrvatsko društvo“ u Hrvatskom saboru na kojoj smo predstavili polazišta Koordinacije za integraciju,
- › okrugli stol povodom obilježavanja Dana izbjeglica „Afirmacija integracijske politike i prakse u lokalnoj zajednici“
- › publikaciju „Integracijske politike i prakse u sustavu azila u Republici Hrvatskoj“²²
- › *position paper* „Stajališta organizacija civilnoga društva o integraciji izbjeglica u hrvatsko društvo“,
- › integracijske radionice za izbjeglice u suradnji s udrugom Iskra.

21 Trening je dio projekta Podrška integraciji izbjeglica koji se od 2011. provodi uz potporu Ureda visokog Povjerenika Ujedinjenih naroda za izbjeglice (Predstavništvo UNHCR-a u Hrvatskoj).

22 Autorice su Emina Bužinkić i Julija Kranjec, u izdanju Centra za mirovne studije, 2012.

Treći sastanak Koordinacije za integraciju, Jezerčica, studeni 2011.



3.5. : **Javne akcije, kulturne i sportske aktivnosti**

CMS je već kampanjom „Hrvatska (k)raj na zemlji“ započeo s nizom javnih akcija i kulturnih, umjetničkih i sportskih aktivnosti koje su sve za cilj imale informiranje i senzibilizaciju javnosti na probleme izbjeglica i upoznavanje s prisutnošću tražitelja azila i azilanata u hrvatskom društvu. Te su akcije, bilo da su rađene u formi umjetničkih izložbi, kazališnoj formi teatra potlačenih ili uličnim performansima, literarnog natječaja za najbolji pisani rad na temu azila, izložbe fotografija i umjetničkih instalacija ili pak sportskih događaja, dopirale do šire javnosti i upoznavale građanstvo s novim sugrađanima koji su tražili svoju priliku za novi život i integraciju u društvo.

Jedna od vizualno upečatljivijih direktnih akcija nakon same kampanje bila je javna, ulična akcija „Hoćemo sustav koji uključuje!“ izvedena u travnju 2009. ispred zgrade Ministarstva unutarnjih poslova. Povod za akciju u formi desetominutnog performansa i neverbalnog teatra bilo je nezadovoljstvo nepostojanjem kvalitetno osmišljenog i razvijenog sustava integracije tražitelja azila i azilanata u svakodnevni život RH. Nadležna ministarstva do tada nisu donijela potrebne zakonske odredbe i podzakonske akte ili se oni doneseni nisu provodili, a azilantima bi omogućili savladavanje hrvatskoga jezika, mogućnost nalaženja zaposlenja, odgovarajuću zdravstvenu zaštitu i sustavno dugoročno rješavanje stambenog pitanja azilanata. Tako su azilanti u svakodnevnom životu najčešće prepušteni sami sebi. Na samom performansu blijeda i bezizražajna lica institucija odavala su nezainteresiranost za potrebe azilanata koji su gotovo izgubljeni i zarobljeni u zamkama apatične administracije koja im ne omogućuje uključivanje i participaciju u društvu. Na transparentima koji su pratili izvedenu akciju pisalo je: „Nećemo institucije koje peru ruke, hoćemo sustav koji uključuje!“ kao i „Ne budimo nijemi svjedoci kršenja prava izbjeglica!“



Akcija „Hoćemo sustav koji uključuje!“, travanj 2009.

CMS dugi niz godina aktivno sudjeluje u obilježavanju svjetskog Dana izbjeglica (20. lipnja) kao i svjetskog Dana migranata (18. prosinca). Uz standardne izjave za javnost i medijske istupe CMS se uvijek odazivao na okrugle stolove koje tom prigodom tradicionalno organizira UNHCR-ov ured u Zagrebu, ali i neke javne tribine koje je povodom tog dana organizirao primjerice Centar za kulturu Trešnjevka²³. CMS je 2007., kao i 2009. organizirao *benefit partyje* na kojima su građani imali priliku saznati nešto o azilu u Hrvatskoj iz javne diskusije, prezentacije rezultata istraživanja, iz tiskanih promomaterijala i publikacija, prezentacije filmova i videomaterijala o azilu u Hrvatskoj, ali ponajviše u direktnom kontaktu i dijalogu sa samim izbjeglicama. Ta su događanja za svrhu imala i prikupljanje materijalnih priloga za pomoć samim azilantima i tražiteljima, a jednom su prilikom bili izloženi i umjetnički slikarski radovi tražitelja azila s Kosova.²⁴ Naročito su važni načini obilježavanja tog dana koji svojom porukom nastoje upozoriti da problematika izbjeglištva i nedaće s kojima se suočavaju izbjeglice traju svih 365, a ne samo jedan dan u godini.

- 23 Jedna od tih tribina pod naslovom „Migracijski tokovi, izbjeglice i ljudska prava“ održana je u povodu Dana izbjeglica 2009. uz gostujuća predavanja članova CMS-a i diskusiju u koju su bili uključeni i sami azilanti.
- 24 Uz ovu vrstu kulturne javne aktivnosti, CMS je zamislio, iako zasad još nije realizirao, aktivnost „Žive knjižnice“ koja je zamišljena kao sociokulturni eksperiment i performans gdje pojedinci preuzimaju na sebe uloge, tj. karaktere i profile raznih društvenih skupina (manjinskih, marginaliziranih, opresorskih, supkulturnih) te u razgovoru s prolaznicima koji ih mogu „čitati“ kao knjigu predstavljaju svoje probleme i položaj u društvu. Aktivnost snažno upućuje prisutne na promišljanje o iskustvima doživljavanja ili nametanja predrasuda, stereotipova i (in)direktno demokracije prema skupinama koje dijele manje socioekonomske i političke moći nego ostatak (većinske) populacije.



Centar za mirovne studije Vas poziva na

BENEFIT PARTY

POVODOM OBILJEŽAVANJA MEĐUNARODNOG DANA IZBJEGLICA

Znate li da Zakon o azilu u RH postoji već pet godina i da je do danas bilo oko 1050 zahtjeva za priznavanjem statusa izbjeglice, ali ih je odobreno samo četiri? Znate li da u Kutini postoji Prihvatilište za tražitelje azila u kojem neki tražitelji čekaju po dvije godine na rješavanje svog statusa u nadi da će pronaći zaštitu u RH? Znate li da neki od priznatih izbjeglica borave u gradu Zagrebu u želji da započnu novi i normalan život, ali se susreću sa nizom prepreka koji bi im omogućili uspješnu integraciju u društveni život (dugoročni smještaj, učenje jezika, daljnje obrazovanje, zapošljavanje...)?

**19.06. (petak) sa početkom u 20h
(u prostoru caffe-bara Kolaž, Amruševa 11)**

Party je humanitarnog karaktera, a sredstva koja ćemo prikupiti prodavanjem materijala CMSa koji se tiču projekta „Azil u Hrvatskoj“ (publikacije, brošure, dokumentarci) biti će donirana kao financijska pripomoć azilantima koji žive u gradu Zagrebu. Neke od njih ćete imati priliku upoznati i popričati na samom partyu.

Uz izložbu fotografija na temu „Azil“, na početku večer, u 20h, prikazat ćemo dokumentarni film „Hrvatska – (k)raj na zemlji“, kao i emisiju „Dirket – Čardak ni na nebu ni na zemlji“, oba u produkciji Fade Ina. Ovi dokumentarci tematiziraju problematiku izbjeglištva, azila i neregularnih migracija kojima se Azil tim CMS-a bavi unazad šest godina. Ugodno druženje ćemo nastaviti uz world slušaonicu i plesaonicu.

**Podržite ovaj humanitarni događaj i dođite u što većem broju i rodu.
Vidimo se u Kolažu!**

CMS je u nekoliko navrata u sklopu Dana izbjeglica sudjelovao i u nogometnom turniru koji se održavao u Kutini i u Dugavama u organizaciji MUP-a, HCK i UNHCR-a gdje su djelatnici prihvatilišta igrali protiv ekipa tražitelja i ostalih nogometnih timova. Usto CMS već tradicionalno od 2008. godine neformalno organizira druženja i roštilje u prirodi s volonterima, aktivistima, izbjeglicama te svim prijateljima i gostima.



Tradicionalni roštilj s azilantima i prijateljima na zagrebačkom Jarunu, svibanj 2013.

Uspostavom suradnje CMS-a i Bijelih anđela²⁵, kao i prijateljstvom i poznanstvima samih navijača s tražiteljima azila i azilantima, nastavila se dobra interakcija i druženje koji su otprije njegovani u projektu „Stop rasizmu na tribinama“, a kojim se tradicionalno obilježava tzv. FARE - Football Against Racism in Europe, tj. Tjedan borbe protiv rasizma u nogometu u Europi. Na turniru u malom nogometu u listopadu 2011. igrale su ekipe Bijeli anđeli, azilanti i tražitelji azila, Udruga mladih antifašista grada Zagreba „Antifa“, Q(ueer)-Sport i Centar za mirovne studije. Turnir nije bio natjecateljskog karaktera, već smo igru između timova različitih (diskriminiranih) skupina htjeli iskoristiti kao sredstvo za promoviranje socijalne integracije azilanata i tražitelja azila, naglašavanje bogatstva različitosti i poticanje većeg razumijevanja problema s kojima se pojedine skupine suočavaju. Pozitivan ishod ove suradnje obilježen je i daljnjim neformalnim sportskim druženjima – nogomet, košarku i odbojku koje organiziraju sad prijatelji, izbjeglice i navijači.²⁶ Već 2013. godine na turniru organiziranom u sklopu FARE Action Weeka, u projektu „Sport za sve – nogometom do jednakosti“²⁷, na turnir se odazvalo deset timova među kojima i profesionalni malonogometni klub Petrova Gora. Cjelodnevno druženje aktivista, navijača, izbjeglica, pripadnika nacionalnih manjina i različitih drugih

- 25 Navijačka skupina „Bijeli anđeli“ zasad je jedina navijačka skupina jednog hrvatskog nogometnog prvligaša koja u svojim redovima ima navijače zainteresirane za razne oblike društveno korisnog djelovanja. Tako su „Bijeli anđeli“ manjina koja i vlastitim primjerima nulte tolerancije prema bilo kojem obliku diskriminacije na stadionima i u ekipama doprinosi idealu sporta i nogometa bez predrasuda te bez nasilja uvjetovanog rasizmom i homofobijom.
- 26 CMS je usto podržao i popratio druženja koja iniciraju sami azilanti, a koja su organizirale religijske organizacije koje se bave i humanitarnim radom, primjerice piknik koji su s azilantima u lipnju 2013. organizirali vjernici kongregacije Luteranske crkve i Anglikanske crkve u Zagrebu.
- 27 Projekt je financirao Ured za ljudska prava Vlade Republike Hrvatske

marginaliziranih grupa, kao i ostalih građana i građanki Zagreba doprinijelo je boljem upoznavanju i informiranju o rasizmu, homofobiji i diskriminaciji u Hrvatskoj.



Malonogometni turnir „Sport za sve - nogometom do jednakosti“, Zagreb, listopad 2012.

Obilježavajući međunarodni Dan migranata, CMS je organizirao javne tribine na kojima se raspravljalo o položaju stranaca u društvu, posebice položaju stranih radnika ili maloljetnih nezakonitih migranata. Budući da je populacija nezakonitih migranata koji i ne uspiju ući u formalnu proceduru traženja, tj. zahtjeva za azil jedna od najranjivijih skupina u društvu, CMS je nastojao upozoriti na problematiku mješovitih migracijskih tijekomova u kojima se azilne i nezakonite migracije prepliću jer je bez nezakonitih posredovanja krijumčara ljudima izbjeglicama vrlo često gotovo nemoguće doći do zemlje odredišta u kojoj mogu i žele zatražiti zaštitu. CMS je u prosincu 2011. za Dan migranata organizirao javnu raspravu „Maloljetne osobe u sustavu azila - pitanje društvene solidarnosti i državne politike“ koja je održana u Kući ljudskih prava u Zagrebu.

U prosincu 2012. ovaj je dan organiziran s Centrom za nove inicijative iz Zagreba te je obilježen javnom raspravom na temu migrantskog rada onih obespravljenih radnika poput „nevidljivih radnika“ u Sloveniji i načina na koji mediji prikazuju migrantsku i azilantsku problematiku. U programu su prikazani panel-posteri s temama o maloljetnim migrantima, medijskim izvještavanjima, informacijama o projektu azilantske kuharice. Prikazana su i dva dokumentarna filma, jedan o neregularnim migrantima u Grčkoj te film „Htjeli smo radnike, a došli su nam ljudi“²⁸. Donekle se tematika obaju filmova, obespravljenost i marginaliziranost migranata, može primijeniti i u sagledavanju položaja azilanata na tržištu rada i u društvu općenito. Premijerno je prikazan i spot koji su studenti Akademije dramskih umjetnosti

28 Dokumentarni film redatelja Đure Gavranca, u koprodukciji CMS-a i Hulahopa iz Zagreba, dio je šireg istraživačkog projekta koji je pod naslovom „Imagi_Nacija: Građanski identiteti i prava u nacionalnim državama u Europi – Ostvarenje prava ekonomskih migranata kao doprinos izgradnji održivog mira“ (uredile Iva Zenzerović Šloser i Lana Zdravković, 2011.). Film i publikacija proizašli su iz zajedničkog rada CMS-a i Mirovnog inštituta iz Ljubljane na kolegiju Nacionalni i nadnacionalni identiteti koji se 2010./2011. održao na Mirovnim studijima.

u suradnji s volonterom CMS-a snimili na temu antirasizma²⁹. U diskusiji koja je uslijedila naglasak je proširen i na promišljanje problematike neregularnih migranata koji kao odbijeni tražitelji azila pripadaju ugroženim skupinama ljudi koji nemaju priliku za dostojan, tj. ikakav život u Hrvatskoj.

U posljednjih nekoliko godina posvećeni smo kulinarskoj razmjeni i izradi kuharice „Okus doma“. Ovaj istraživačko-gastrološki projekt teži upoznavanju s kulturom, običajima i društvima porijekla azilanata u Hrvatskoj bilježenjem njihovih sjećanja na dom, mirise i okuse njihove nacionalne i lokalne kuhinje. Ovom je projektu cilj ponajprije družiti se te razmjenjivati životna i kulinarska umijeća azilanata i ljudi iz Hrvatske, ali se posredno i bolje upoznati, razumjeti i poštovati u svom bogatstvu različitosti. Jedan su od rezultata projekta dvije realizirane tematske kulinarske radionice kuhanja afričkih, azijskih i europskih specijaliteta uz međusobno podučavanje i javnu degustaciju. Projekt je rezultirao i kuharicom čija je izrada u procesu, a osim recepata, sadržavat će i zabilježena životna iskustava izbjeglica, kulturološke sličnosti i razlike, osnovne podatke o prilikama i posebnostima u zemljama porijekla iz kojih azilanti dolaze i mirise čijih kuhinja u Hrvatskoj oživljavaju. Uz životne priče izbjeglica i razmjenu njihovih kulinarskih specijaliteta, želimo približiti hrvatskim građanima druge kulture i umanjiti nelagodu i diskriminaciju osoba različite boje kože, vjeroispovijesti i jezika.

Okusi doma, degustacija azilantskih i domaće kuhinje, svibanj 2013.



3.6. : Ostale inicijative i aktivnosti

U posljednjih nekoliko godina CMS je sudjelovao u organizaciji niza domaćih i stranih konferencija i rasprava na temu azila, migracija i integracije. Tako smo u lipnju 2010. sudjelovali na okruglom stolu pod nazivom „Integration of persons granted protection in the Republic of Croatia – Achievements and Challenges“ u organizaciji UNHCR-a i MUP-a. Centar za mirovne studije i Mirovni inštitut zajednički su organizirali javnu raspravu „Kontroverze integracije: integracijski proces kao problematičan koncept modernog društva“ koji je održani u Ljubljani u siječnju 2011. Također smo u siječnju 2011. sudjelovali na 1. forumu Instituta za migracije i narodnosti iz Zagreba pod nazivom „Multikulturalizam i ksenofobija u suvremenoj Europi“.

Neke od ostalih inicijativa uključivale su angažman samih azilanata poput akcije koja se dogodila u studenom 2012. u sklopu Međunarodnog dana borbe protiv fašizma i antisemitizma pod koordinacijom mreže „UNITED against racism“. Volonteri CMS-a s azilantima su izveli akciju senzibilizacije djelatnika državnih institucija za rad s azilantima i osobama pod supsidijarnom zaštitom. Povodom Međunarodnog dana borbe protiv fašizma i antisemitizma tri grupe volontera CMS-a i azilanata krenule su u posjet državnim i gradskim institucijama koje često pohode azilanti u nadi da će im se osigurati prava i dati uvjeti za dostojan život i šansa za integraciju u društvo. Problem koji je već prije uočen jesu česta neugodna iskustva azilanata pri susretima s državnim službenicima zato što slabije razumiju hrvatski jezik, zato što nemaju dokumente iz matičnih zemalja, ne poznaju proceduru ili zbog toga što službenici ne razumiju njihov status.

Tijekom akcije dijeljeni su informativni leci službenicima u gradskoj upravi, Hrvatskom zavodu za zapošljavanje, Centru za socijalnu skrb Trešnjevka i Novi Zagreb, Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta. U njima se podsjeća na to da bi državni službenici u postupanju prema azilantima i osobama pod supsidijarnom zaštitom trebali poštovati sve uobičajene propise i zakone (Etički kodeks državnih službenika, Zakon o državnim službenicima i namještenicima, Zakon o suzbijanju diskriminacije) imajući na umu da su tražitelji azila, azilanti, osobe pod supsidijarnom zaštitom i ostali stranci u Hrvatskoj u nepovoljnijem položaju zbog slabijeg poznavanja ili potpunog nepoznavanja hrvatskog jezika. Usto osobama pod zaštitom često nedostaju potrebni dokumenti jer okolnosti napuštanja matičnih zemalja nisu dopuštale njihovo nošenje. Nesporazumi u komunikaciji često nastaju i zbog brojnih kulturnih razlika kao i mogućeg osjećaja nepovjerenja prema vlastima temeljenog na prošlim iskustvima ili iskustvima u matičnoj zemlji. Zbog nekvalitetne podrške institucija četvorica su izbjeglica uputila pisma Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta nakon čega je održan sastanak u Ministarstvu.

Direktne javne akcije uključivale su 2011. i 2012. i angažman volontera i azilanata na terenu u sredinama u kojima su prihvatilišta smještena, dakle u Dugavama i Kutini. Dijeljeni su promotivni materijali i informativne brošure, a građani su i sami imali mogućnost izraziti svoje stavove o tražiteljima azila i izbjeglicama, kao i upustiti se u razgovor s njima. Vrlo pozitivnim ocjenjujemo te akcije jer su dovele do individualnih ublažavanja negativnih stavova i senzibilizacije javnosti. Ne samo na tribinama nego i u medijima, u javnosti, pa ponekad čak i od javnih ličnosti te kreatora javnog mnijenja moguće je čuti govor mržnje, rasističke, ksenofobne i diskriminirajuće izjave uperene prema izbjeglicama i strancima u hrvatskom društvu pa stoga potreba za ovakvim akcijama postoji ne samo u Zagrebu

i Kutini nego i drugdje po Hrvatskoj. Kao primjer navodimo i likovne radionice ArtZIL³⁰ organizirane u zagrebačkom kvartu Travno u neposrednoj blizini Prihvatilišta za tražitelje azila te akciju prikupljanja knjiga na stranim jezicima za tražitelje azila koju je organizirala Grupa mladih CMS-a.

Uz ovakve nastupe i prisutnost u zajednici, 2013. su organizirane dvije važne javne tribine u Kutini i Dugavama koje su za cilj imale otvaranje dijaloga i sagledavanje problema koji lokalna zajednica percipira da ima zbog toga što je prihvatilište smješteno u njihovoj sredini. Nakon niza negativnih i ksenofobnih medijskih nastupa, kao i javnih istupa stanovnika Kutine i Dugava u kojima se zamjećivao govor mržnje prema tražiteljima azila, prva je tzv. medijacijska tribina organizirana u veljači 2013. u Kutini. Na jednom su se mjestu okupili brojni građani i građanke Kutine, lokalni političari i lokalni kreatori javnog mnijenja, predstavnici medija, aktivisti organizacija civilnog društva, tražitelji azila i azilanti, djelatnici Prihvatilišta za tražitelje azila u Kutini, kao i predstavnici Ministarstva unutarnjih poslova te predstavnici lokalne samouprave.

U atmosferi otvorenog, ponekad i uzavrelog dijaloga, čula su se razna mišljenja, nerijetko frustracije i strahovi koju je izražavalo lokalno stanovništvo, ali i optužbe na račun izvršnih vlasti koje nisu poduzele dovoljno da se održi model inkluzije i senzibilizacije provede. Ipak, medijacija je dovela do sagledavanja problema iz više kutova, a iskristalizirali su se i neki konkretni prijedlozi i mjere koji bi trebali konsenzualno zadovoljiti potrebe svih strana. Slična je tribina održana u lipnju 2013. u Dugavama, a bila je popraćena i akcijama informiranja građana lecima, predavanjem i diskusijom na temu azila za crkvenu pastvu u lokalnoj zajednici (zagrebačko naselje Siget) te promoviranjem održivosti interakcije stanovnika s izbjeglicama.



Medijacijska tribina u Kutini, veljača 2013.

30 ArtZIL je nastao u proljeće 2013. na području Novog Zagreba kao samoinicirana građanska aktivističko-umjetnička platforma u lokalnoj zajednici koja pretendira socijalizaciji i umrežavanju različitih društvenih skupina.

Od početka našeg rada u ovome području, zamjećujemo kompleksne višeslojne probleme koji se tiču prisutne ksenofobije i jačanje predrasuda i stereotipa prema tražiteljima azila i nezakonitim migrantima u hrvatskom društvu. Isprva je nedovoljno otvorena, odnosno restriktivna azilna politika rezultirala malim brojem priznatih izbjeglica, no već nakon što je odobren prvi azil, bilo je evidentno da nedovoljno razvijene integracijske politike za azilante i osobe sa supsidijarnom zaštitom uz manjak međusobne suradnje institucija i suradnje institucija s nevladinim organizacijama dovode do otežane integracije izbjeglica u društvo. No tome je odmogla i relativno negativna društvena klima i nepostojanje političke volje da se ova problematika ozbiljno sagleda. Mediji su isprva zanemarivali ove teme, a poslije su povremeno izrazito negativno i diskriminirajuće pratili teme koje se tiču tražitelja azila, azilanata i azilne politike. Stoga je CMS nekoliko puta javnim istupima i medijskim izjavama, ali i prijavama Novinarskom vijeću časti Hrvatskog novinarskog društva upozorio i zahtijevao demantije ksenofobnih članaka pojedinih hrvatskih tiskovina.

CMS je uvijek nastojao promicati vlastite video materijale, kao i one partnera na našem programu azila za koje smatramo da objektivno i manje pristrano pokrivaju i obrađuju izbjegličku tematiku. Od reportaža koje su u 2005. snimljene i prikazane za potrebe praćenja projekta „Hrvatska – (k)raj na zemlji“, preko samog istoimenog dokumentarca, sve do dokumentarca koji obrađuje problematiku migrantskog rada filma „Tražili smo radnike, došli su nam ljudi“, u koprodukciji CMS-a. Također, smo uvijek cijenili i za svrhu educiranja i senzibilizacije preporučivali FadelIN-ov dokumentarac „Čardak ni na nebu ni na zemlji“ koji je snimljen za HRT-ovu emisiju Direkt, do danas aktualnijih video priloga „Igraj pravu igru. Reci NE rasizmu!“³¹, i kratkog filma „I am nobody – Ja sam nitko“ autorice Barbare Matejčić i Nine Urumov te filmova Alenke Marine „S onu stranu slobode“ i Fade-IN-ovoga „Biti drugačiji. Tko su oni?“, koji svi sadrže teme o osobnim pričama tražitelja i azilanata.

CMS sustavno zagovara raspravu o temama integracije na kvartalnim sastancima Koordinacije za azil, kao i na sastancima s predstavnicima Europske komisije i povjerenikom za ljudska prava Vijeća Europe koji je upozoravao na tu problematiku kao na jedan od gorućih problema čije je rješavanje neophodno za izgradnju učinkovitog sustava inkluzije izbjeglica u društvo. CMS-ov tim održao je i niz sastanaka s predstavnicima ministarstava i Vladinih ureda zaduženih za pitanja ljudskih i manjinskih prava, socijalne skrbi, zdravstvene zaštite, obrazovanja, zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i u otvorenom konzultativnom procesu upozoravao na propuste i moguća rješenja u sustavu integracije. Šaljući izjave za medije, organizirajući medijske konferencije te okrugle stolove i javne tribine upozoravali smo na problematiku (ne)integracije, a u nizu medijskih istupa CMS je također reagirao na diskriminatorne i ksenofobne medijske napise usmjerene protiv izbjeglica i tražitelja u hrvatskom društvu. Kao ravnopravan partner CMS se zalagao za uključivanje mjera za suzbijanje rasizma, diskriminacije i ksenofobije u „Nacionalni program za zaštitu i promociju ljudskih prava 2013.-2016.“ koji je donijela Vlada Republike Hrvatske.

S obzirom na to da aktivno pratimo događanja vezana za strance i izbjeglice, svoj rad po potrebi proširujemo i na ona područja koja nam isprva nisu bila u fokusu, primjerice migrantski rad i izručenja, što je u posljednjih nekoliko mjeseci postalo gorućim pitanjem u Hrvatskoj. Sukladno međunarodnim ugovorima koji su na snazi u RH, Hrvatska ne smije izručiti osobu

31 Kratki jednodominutni film snimljen je 2012. u suradnji sa studentima Akademije dramskih umjetnosti u Zagrebu.

u zemlju u kojoj bi njezin život ili sloboda bili ugroženi zbog rasne, vjerske ili nacionalne pripadnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili zbog političkog mišljenja ili u zemlju u kojoj bi mogla biti podvrgnuta mučenju, nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju. Ne samo da su ta pravila temeljem članka 140. Ustava RH na snazi iznad zakona nego su pretočena i u domaće zakone. Unatoč tome hrvatske su vlasti sustavno zanemarivale ta pravila. Tijekom 2011., 2012. i 2013. u Hrvatskoj smo aktivno pratili četiri slučaja pokušaja izručenja osoba iz Hrvatske koja su izazvala veliku zabrinutost CMS-a i javnosti. Radilo se o slučajevima dviju državljanke Republike Turske koje su zbog proživljenih mučenja u turskim zatvorima pobjegle iz zemlje te zaštitu, odnosno regulirani boravak ostvarile u Njemačkoj. Slični su slučajevi ruskog državljanina čečenskog porijekla te turskog državljanina kurdskog porijekla. Svi su uhićeni na teritoriju RH na temelju tjeralice turskog i ruskog Interpola iako su imali i status izbjeglice, odnosno reguliran boravak u Njemačkoj i Austriji, i valjane putne isprave za izbjeglice, odnosno valjane vize i dozvole boravka u tim zemljama EU.

Praćenjem tih slučajeva u više navrata i u različitim aktivnostima upozoravali smo na kršenja prava gore spomenutih osoba te davali preporuke za poboljšanje sustava. Držali smo da ponajprije treba poštovati načelo zabrane vraćanja, odnosno da bi sud, osim ispitivanja formalno-pravnih uvjeta za izručenje, trebao ispitivati i materijalno-pravne pretpostavke u skladu sa svojom ulogom u pravnom sustavu. Sud bi posebice trebao ispitivati kršenja i opasnost od kršenja ljudskih prava sukladno s obvezama iz međunarodnog prava koje je Hrvatska preuzela te zakonima i podzakonskim aktima. Isticali smo i kako bi sud trebao uzimati u obzir činjenicu statusa izbjeglice osobe protiv koje se vodi postupak za izručenje. To se odnosi i na status azila koji je osoba dobila u Hrvatskoj, ali i na status izbjeglice koji je osoba dobila u zemljama članicama Europske unije te u drugim zemljama.

Tako je u 2012. i 2013. CMS proveo znatnu količinu vremena u istraživanju i radu na slučajevima izručenja priznatih izbjeglica iz drugih zemalja (EU), uhićenih u Hrvatskoj na temelju Interpolove tjeralice. Osim što smo Ministarstvu pravosuđa poslali dopis s prijedlozima za poboljšanje tog područja izmjenama Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima, ostvareni su i kontakti s londonskom nevladinom organizacijom „Fair Trails International“ (Pošteno suđenje) s kojim ćemo nastaviti surađivati u zajedničkim nastojanjima za povlačenje međunarodnih tjeratica i praksi izručivanja priznatih izbjeglica zemljama podrijetla. U ovim pitanjima dobili smo veliku pomoć i podršku od UNHCR-a, a sudjelovali smo u nekoliko istraživanja i intervju na ovu temu.

CMS je s drugim zainteresiranim akterima organizirao prosvjedne akcije i javne tribine na kojima je upozoravao na ove nelogičnosti, a pružao je i direktnu pravnu pomoć te svojom ekspertizom pomagao odvjetnicima u vođenju slučajeva. Lobiranjem i pritiscima, uz snažnu pomoć i potporu njihovih prijatelja u Njemačkoj i svijetu slučajevi su prilično odjeknuli u domaćim i svjetskim političkim krugovima i medijima. CMS je od Ministarstva pravosuđa zahtijevao da, bez obzira na odluku sudova o postojanju pretpostavki za izručenje, u skladu sa svojim zakonskim ovlastima donese rješenje o neizručenju i/ili o zabrani protjerivanja ovih osoba te puštanju na slobodu iz pritvora u kojem su bile smještene jer bi u suprotnom RH nastavila direktno kršiti odredbe međunarodnih ugovora u primjeni međunarodnog pravnog načela zabrane vraćanja stranaca, a posebno izbjeglica na teritorij na kojem im prijete mučenje, nehumano ili ponižavajuće postupanje te neprimjerena ili okrutna kazna.

3.7. : **Informiranje, senzibilizacija, obrazovanje i osnaživanje**

Edukacija, informiranje i senzibiliziranje o azilu potrebni su na svim razinama, od institucionalne razine do šire javnosti. Zbog manjka senzibiliteta o pitanju izbjeglištva i migracija općenito u hrvatskom društvu važno je osvijestiti širu javnost, medije, stručnjake i institucije o toj temi na blizak, jednostavan i razumljiv način kako bi se izbjegle društvene posljedice ignoriranja tog problema, ksenofobija, diskriminacija i rasizam. Osim već spomenutih publikacija, kampanja i kulturnih događanja koja smo organizirali s tim ciljem, ovih smo se godina posvetili informiranju, osvještavanju i obrazovanju ciljanih društvenih skupina.

Gotovo od samih početaka rada u području azila veliku smo pozornost posvećivali edukaciji i osnaživanju volontera i volonterki koje smo uključivali u direktan rad s izbjeglicama, ponajviše u tečaj hrvatskoga jezika i podršku u integraciji, istraživačko-analitičke aktivnosti te javni zagovarački rad. Javnim pozivom i angažiranjem polaznika programa Mirovnih studija godišnje okupimo petnaestak volontera i volonterki. Uvjet je njihova uključivanja potvrda o angažmanu od najmanje šest mjeseci, redovitom sudjelovanju u propisanim aktivnostima ili njihovu razvijanju te iskazana intrinzična motivacija za iskaz solidarnosti i podrške izbjeglicama. Podržavamo aktivistički i aktivan rad.

Edukacija volontera sastoji se od:

- › upoznavanja s osnovnim pojmovima, kontekstom i zakonodavnim okvirom azila i migracija,
- › problemima i potrebama izbjeglicama te njihovim iskustvima u domicilnim zemljama i Hrvatskoj,
- › izgradnje vještina rada u interkulturalnom okruženju te vještina nenasilne komunikacije i suradnje,
- › standarda rada i etike u radu s izbjeglicama,
- › predstavljanja mogućnosti volontiranja,
- › izrade plana višemjesečnog plana volontiranja.

Edukacija se sastoji od dva dijela: inicijalnog sastanka važnog za upoznavanje, razumijevanje zahtjevnosti rada i ispitivanja motivacije te višednevnog treninga koji uključuje posjet prihvatilištu za tražitelje azila uz razgovor s voditeljem i djelatnicima. Trening je obavezan za sve koji žele sudjelovati u radu, a tijekom treninga prepoznajemo prostore dodatne podrške volonterima i time unapređujemo vlastite načine uključivanja i mobilizacije novih resursa u radu s izbjeglicama. S volonterima i volonterkama održavamo redovite mjesečne sastanke uz superviziju. Troškovi putovanja, materijala, a povremeno i prehrane pokriveni su projektnim sredstvima³².

32 Višegodišnji kontinuitet u financiranju tečaja hrvatskoga jezika i podrške u integraciji izbjeglica CMS ostvaruje od Ureda za ljudska prava Vlade Republike Hrvatske i UNHCR-a, a povremeno su

Aktivnostima informiranja i obrazovanja građana, izuzev spomenutih edukacija i uključivanja volontera, pridružujemo i obrazovanje polaznika Mirovnih studija i učenika srednjih škola. U obrazovnom programu Škole ljudskih prava za srednjoškolce³³ održali smo niz radionica o azilu i pravu izbjeglica na zaštitu i time motivirali neke učenike na produbljivanje teme u svojim razredima, školama i zajednicama. Neki su se neposredno i uključivali u zagovaračke aktivnosti, ulične akcije, istraživanja. Posljednje tri godine u programu Mirovnih studija održavamo kolegij „Migracije i azil“ i mentorsku grupu „Okus doma“ kojom doprinosimo izradi kuharice. Generacija studenata Mirovnih studija (2011./2012. i 2011./2012.) razgovarala je s tražiteljima azila, azilantima i strancima pod supsidijarnom zaštitom o hrani u njihovim kulturama kako bi se prikupili recepti za kuharicu pod nazivom „Okus doma“. Osim razgovora, studenti su se družili s tražiteljima azila u prihvatilištu te s njima pripremili neke od specijaliteta o kojima su razgovarali.

Fotografija Tamare Marjanović „Afganistan u začinima“ objavljena u biltenu „Okus doma“, 2012.



tečaj financirali i drugi donatori (Veleposlanstvo Kraljevine Nizozemske). Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta samo je jednom doniralo potporu u iznosu od 10.000 kuna dostatnom za provedbu nekoliko mjeseci tečaja.

- 33 Škole ljudskih prava za srednjoškolce obrazovni su program koji su od 2000. godine u Hrvatskoj provodili Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava, Legalis i Centar za mirovne studije (potonji od 2009.). Program je dio šireg regionalnog programa „Edukacija za ljudska prava i aktivno građanstvo“.

Kolegij „Migracije i azil“ polazi od suvremenog procesa migracija smještenog u postkolonijalnu perspektivu, preispitivanja granica teritorija, politike, gostoprimstva te prihvaćanja i odbijanja različitosti. Kolegij istražuje geopolitičke strategije i strukture *drugosti*, princip trećega te mogućnosti izgradnje ravnopravnih multikulturalnih i interkulturalnih društava. Različitost identiteta uz paradigmu svjetova i vremena kontekstualizira kritiku suvremenih društva, njihove otvorenosti i koncepta sigurnosti. U središtu ovog kolegija život je migranata, izbjeglica u potrazi za novim domom, ljudskim dostojanstvom i ostvarenjem ljudskih prava naspram krutih sustava režimskih politika. Ovaj kolegij kombinira prezentacijske, participativne i iskustvene metode rada, a u njemu sudjeluje između 15 i 25 polaznika.

Tematski okvir kolegija Migracije i azil u generaciji Mirovnih studija 2012./2013³⁴:

Suvremene migracije – prisilne migracije i postkolonijalizam

Fenomen i oblici migracija

Uzroci i posljedice prisilnih migracija – stalne promjene slike svijeta

Suvremena geopolitika s osvrtom na prošlost

Koncept drugosti, princip trećega, koncept gosta

Novi migracijski izazovi (klimatske, ekonomske i političke migracije)

Migranti svijeta – opća kretanja

Zakoniti i „nezakoniti“ migranti; ekonomski i politički migranti

Skupine migranata – struktura, kretanje i iskustva pojedinaca i grupa

Osjetljive migrantske skupine uz poseban osvrt na djecu bez pratnje

Multikulturalizam i interkulturalizam kao dio europske tvrđave

Xenofobija, islamofobija, prava žena i drugih migrantskih skupina

Studija slučaja Francuske i drugih zemalja

Ekonomske migracije i migrantski radnici

Prava migrantskih radnika i borba za opstanak i dostojanstvo

Tretman migranata i izbjeglica

Stanje ljudskih prava u razvijenim zemljama svijeta (SAD, Australija)

Integracijski modeli

Hrvatska – (k)raj na zemlji

Izbjeglice, tražitelji azila i azilanti u Hrvatskoj – nesustavni pristupi sustava

Receptivnost hrvatskog društva i integracija izbjeglica

Iskustva aktivista i azilanata

Osobna akcija solidarnosti

Posljednjih smo godina, gostujući u medijima i organizirajući javna medijska događanja, višestruko radili na senzibilizaciji i obrazovanju samih medija. Tome smo pridružili i česte reakcije na medijske sadržaje (uglavnom novinske tekstove i reportaže) s obzirom na to da su mediji bili glavni pronositelji straha prema strancima i izbjeglicama te često nekorektno i pristrano izvještavali o fenomenima izbjeglištva i neregularnih migracija. U rujnu 2012.

34 Kolegij i mentorsku grupu vodi Emina Bužinkić.

održana je i posebna edukacija za urednike i urednice te novinare i novinarku radijskih i televizijskih emisija Hrvatske radio televizije (HRT) u suradnji s Edukacijskim centrom HRT-a. Višesatnom edukacijom uz živu diskusiju informirali smo novinare HRT-a o fenomenu migracija i azila u Hrvatskoj s obzirom na porast sukoba i izbjeglištva te trendove kretanja, odnos zakonitih i nezakonitih migracija, receptivnost migranata i izbjeglica, razvijanje zakonodavno-institucionalnog okvira, ulazak Hrvatske u Europsku uniju, čime smo željeli potaknuti njihovo redovito izvještavanje, informiranje i educiranje o migracijama i izbjeglištvu radi senzibiliziranja čitave javnosti te izgradnje kulture mira i poštovanja različitosti. Posebnu pozornost posvetili raspravi o važnosti etičkog izvještavanja o položaju i problemima migranata, a posebice izbjeglica, analizirajući već objavljene medijske sadržaje, njihove negativne i pozitivne aspekte izvještavanja. Poseban naglasak stavljen je na izvještavanje o ranjivim skupinama i zaštitu njihova identiteta, ali i na pitanje prijenosa pozitivnih priča o naporima, izazovima i mogućim uspjesima inkluzije izbjeglica. U listopadu 2012. održana je i edukacija za medijske djelatnike u Splitu s temom primjene Zakona o suzbijanju diskriminacije, a jedna od sesija bila je fokusirana na prava izbjeglica te je medijskim djelatnicima objašnjeno kako treba izvještavati o temama azila u Hrvatskoj.

APEL ZA SPAS U Bernu, Haagu i Parizu prosjedi za tursku disidenticu uhićenu u Zagrebu

Prosvjedovat ćemo pred hrvatskim ambasadama dok Bašak ne oslobode

Düşüncesini söylediyerlerde sürüklendi

Hrvatski odvjetnici Bašak Şahin jučer su podnijeli žalbu na pritvor

Osuđena na šest godina

Studenti prosvjedi

Slučaj Bahak Şahin: Dugačko prisiljena je na temelju tjelesne i duševne slobode za Bašak", ističe autor bloga porocore turskoj disidentici i na internetnoj stranici indovina.org.

Bahak Şahin uhićena je u prosincu 2004 pod optužbom

strahni dirljavina tijekom ekstradicijskoga postupka nakon privratništva - izvješje je ističe. U žalbi se također navode kako Bahak Şahin ima kod kuća boraviti u Zagrebu te da bi se obvezala da neće raspisati teritorij Hrvatske.

Zahtjeva azil

ističe osam je jučer rekao da je u tijeku podnošenje žalbe za azil, u kojemu pak odnosi MUP. Ističe, kako se B. Şahin protivir izričitoj Turskoj, komunističkoj odluci o (re)integriranju na kraju devedesetih bivšiji ministar Orhan Millatović. Naime, kod takvog razvoja događaja sad donosi samo odluku: postoje šanse za izricanje ili ne pa se morao očekivati da neće pogriješiti jerovica turskoga oca protiv Bahak Şahin. *

Ususret ulasku u Europsku uniju, u suradnji s UNHCR-om, organizirali smo i višednevni seminar za odvjetnike „Postupci i praksa sudova Europske unije u području izbjegličkog prava“. Specifičan cilj seminara bio je potaknuti informiranje i edukaciju o postupcima i praksi Europskog suda za ljudska prava u području izbjegličkog prava kao i Suda pravde Europske unije kako bi se izgradili temelji za buduću litigaciju u ovome području. Na seminaru su sudjelovali odvjetnici i pravnici koji se bave slučajevima diskriminacije i statusa stranaca ili srodnim područjima, a dio odvjetnika pružao je besplatnu pravnu pomoć u postupcima azila na drugom stupnju pred Povjerenstvom za azil. Na seminaru su, osim domaćih stručnjaka, izlagali stručnjaci iz inozemstva s neposrednim iskustvom zastupanja izbjeglica pred Europskim sudom za ljudska prava.

Posebnu smo pažnju posvetili edukaciji sudaca i sutkinja, osobito zato što su noviji gore spomenuti slučajevi ekstradicije, ali i izmjena zakonodavnog okvira o azilu donijeli nove zadaće pred suce upravnih sudova i Vrhovnog suda Republike Hrvatske. Ove smo godine u suradnji s UNHCR-om i Pravosudnom akademijom održali dva seminara. Prva održana edukacija „Zakon o azilu – primjena u praksi“ bila je namijenjena sucima i sutkinjama četiri novo uspostavljena upravna suda u Zagrebu, Rijeci, Splitu i Osijeku. Upravni sudovi prema Zakonu o azilu zaduženi su za rješavanje žalbi (upravni spor) tražitelja azila na prvostupanjsku odluku (Ministarstva unutarnjih poslova). Suci su educirani o sljedećim temama: zajednički europski sustav azila i ograničenje kretanja tražitelja azila, Konvencija UN-a o statusu izbjeglica i Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (uloga UNHCR-a), Prvostupanjski azilni postupak i procjena dokaza te rad Povjerenstva za azil dotada funkcionirajućeg drugostupanjskog tijela.





Sljedeći dvodnevni seminar „Ekstradicijski postupak i primjena načela *non-refoulement* (zabrana vraćanja i protjerivanja)“, organiziran je na temelju dobivenih povratnih informacija od sudaca Vrhovnog suda oko nedovoljnog stupnja poznavanja problematike azila i pitanja ekstradicije, a što je potvrdio i predsjednik Hrvatske udruge sudaca u medijskom istupu.³⁵ Tema seminara ticala se nacionalnog i međunarodnog zakonodavstva vezanog za postupak izručenja i njegove veze s azilom i nedostacima zakonodavnog okvira (Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima) i sudskog sustava u primjeni međunarodnog pravnog načela zabrane vraćanja stranaca, a posebno izbjeglica na teritorij na kojem im prijete mučenje, nehumano ili ponižavajuće postupanje, te neprimjerena ili okrutna kazna. Na seminaru su predstavljena iskustva zemalja članica Europske unije te su predstavljeni standardi i recentna praksa Europskog suda za ljudska prava vezani uz postupke izručenja. U evaluaciji su suci izrazili mišljenje kako daljnja edukacija sudaca vezana za slične teme može pridonijeti boljoj pripremljenosti za nove zadatke pred njima, kao i uvođenje napretka u procesu donošenja odluka.

Vrlo često, na poziv fakulteta i drugih znanstvenih institucija, kulturnih centara, klubova i organizacija civilnoga društva održavamo kraća i dulja predavanja i prezentacije o problematici vezanoj za azil i migracije te radu Centra za mirovne studije. Do sada smo predavanja održavali na Fakultetu političkih znanosti, Filozofskom fakultetu u Zagrebu, Studiju dizajna Arhitektonskog fakulteta, Hrvatskim studijima, u Ekonomskoj školi u Karlovcu i drugim srednjim školama, Institutu za migracije i narodnosti, Centru za kulturu Trešnjevka, na filmskim i kulturnim festivalima (poput festivala Mediteranske igre u organizaciji kulturne udruge Drugo more), na kampu NO BORDER i drugim mjestima. Od travnja 2012. CMS organizira diskusije o integraciji, multikulturalizmu i interkulturalizmu da bi se i teorijski i praktično sagledali izazovi inkluzije marginaliziranih društvenih skupina.

35 Ovo je bilo evidentno prilikom gostovanja na nacionalnoj televiziji HRT1 predsjednika Hrvatske udruge sudaca, gospodina Đure Sessa, prilikom emisije „Paravan“ posvećene slučajevima ekstradicije, prikazane 9. listopada 2012., kada je dotični izjavio kako suci nisu dovoljno educirani za presude u takvim slučajevima i trebaju dodatnu edukaciju za to.

U 2013. godini CMS provodi projekt „Deset godina rada na uspostavi javne politike azila u RH – prijenos iskustva“³⁶ u sklopu kojeg smo svoje desetogodišnje znanje i iskustvo u radu na temama azila pokušali prenijeti kolegama aktivistima u Makedoniji koja je u začetima razvoja svoje azilne politike. U suradnji s nevladinom organizacijom Centar za jednake mogućnosti (CJM) koja se primarno bavi pitanjima azila u sklopu ovoga projekta od veljače do travnja 2013. organizirane su tri dvodnevne radionice u Skopju, namijenjene pojedincima i organizacijama koje iskazuju interes za ovu temu. Prva radionica donijela je pregled razvoja politike azila u RH od 2003. godine do danas u kontekstu pristupanja EU. Druga je obrađivala iskustva na radu i zagovaranje integracijskih politika (zapošljavanje, stanovanje, zdravstvena zaštita, obrazovanje) za izbjeglice. Treća je obradila temu europeizacije sustava azila i utjecaja EU na azilnu politiku zemalja pristupnica³⁷. Nakon održanih radionica, u svibnju su predstavnici CJM-a i makedonskih institucija došli u studijski posjet Hrvatskoj gdje su imali priliku posjetiti Prihvatilište za tražitelje azila u Kutini, integracijsku kuću HCK, Kuću ljudskih prava te se susresti s predstavnicima organizacija civilnog društva i institucija koje se bave ovom temom.

36 Projekt financijski podupire Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva.

37 Predavači na treninzima bili su stručnjaci iz CMS-a koji rade na ovim temama, ali i vanjske suradnice s iskustvom u ovim temama Goranka Lalić (bivša aktivistkinja Hrvatskog pravnog centra, a danas profesorica na Pravnom fakultetu) te Vedrana Baričević (s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu). Nakon održanih treninga u svibnju 2013. ostvaren je studijski posjet koordinatrice i polaznika treninga iz Makedonije Zagrebu gdje su se upoznali institucijama i udrugama u RH koje se bave područjem azila. Nakon ovog studijskog posjeta planiramo raditi na policy prijedlogu unapređenja javne politike azila u Makedoniji iz perspektive organizacija civilnog društva. CMS će u ovoj fazi imati konzultantsku ulogu da pomaže pri izradi policyja, a samom izradom bit će se makedonske organizacije koje će to predstaviti javnosti te krenuti u zagovarački proces.

4.: Općenito o CMS-u

Centar za mirovne studije (CMS) nevladina je neprofitna organizacija koja promiče nenasilje i društvenu promjenu povezujući obrazovanje, istraživanje i aktivizam. CMS je izrastao iz različitih oblika izravne izgradnje mira u zapadnoj Slavoniji (Volonterski projekt Pakrac, 1993.-1997.). Svrha osnivanja i djelovanja CMS-a jest promicanje i podupiranje vrijednosti nenasilja, društvene pravde, poštovanja ljudskih prava, snošljivosti te prihvaćanja razlika i različitosti. CMS razvija participativne procese učenja koji uključuju promišljanje, artikulaciju i razmjenu praktičnih iskustava osoba čiji je poziv transformacija sukoba i izgradnja društveno pravednih odnosa.

CMS djeluje u tri programa: program afirmacije nenasilja i transformacije sukoba koji se sastoji od dva tima: tim za građanski odgoj i mirovno obrazovanje odraslih i tim za transformaciju sukoba i intervencije u zajednici; program borbe protiv rasizma, ksenofobije i etničkog ekskluzivizma: tim azil i integracijske politike, tim nacionalne manjine; te program društvene solidarnosti i ljudske sigurnosti: tim ekonomsko-socijalna prava građana, tim ljudska sigurnost i tim međunarodna razvojna suradnja.

Centar za mirovne studije (CMS) od 2003. godine radi na temi ljudskih prava stranaca, osobito tražitelja azila, azilanata i nezakonitih migranata. Radeći na razvoju javnih politika azila i monitorirajući provedbu Zakona o azilu i drugih pravnih akata te senzibilizirajući javnost o pravima tražitelja azila i azilanata, nastojimo sudjelovati u stvaranju uvjeta za kontinuiranu i cjelovitu integraciju te poboljšanje kvalitete života tražitelja azila i azilanata. Program afirmacije prava na azil od svojih je početaka 2003. godine usredotočen na istraživanje zakonodavstva i prakse hrvatskih institucija, direktnu zaštitu ljudskih prava tražitelja azila, azilanata i neregularnih migranata te podršku njihovoj integraciji, suradnju s međunarodnim, regionalnim, nacionalnim i lokalnim institucijama i organizacijama, obrazovanje građana i uključivanje u podršku tražiteljima azila i azilantima. CMS je tijekom godina mijenjao i opseg svojih aktivnosti prilagođavao se sukladno promjenama koje su se zbivale u sustavu azila u Hrvatskoj. Početni je tim imao šest ljudi, koji su uz pomoć desetak volontera osmislili i proveli istraživanje „Azil u Hrvatskoj“ te kampanju „Hrvatska – (k)raj na zemlji“. Tim je posljednjih deset godina posvećen zajedničkim vrijednostima osmišljavanja boljeg i pravednijeg sustava koji bi omogućio dostojanstven život ljudima koji su tu priliku izgubili u zemljama iz kojih su bili prisiljeni pobjeći.

Tim angažiran na području azila u CMS-u poštuje ravnopravnost i uvažava sva mišljenja te održava mjesečne sastanke na kojima se dogovaraju buduće aktivnosti i zajednička strateška planiranja za sljedeća razdoblja. Često smo jedni drugima i programska, i organizacijska i prijateljska podrška u izazovima i problemima s kojima se u radu suočavamo. Njegovamo dijalog, dogovor i horizontalnu komunikaciju ispred formalne hijerarhijske strukture. S vremenom smo uspjeli uspostaviti suradnju i s drugim neizostavnim akterima u sustavu azila, ponajprije s MUP-om i ostalim nadležnim ministarstvima i tijelima javne uprave, s UNHCR-om, Hrvatskim Crvenim križem, Hrvatskim pravnim centrom i sa svim ostalim organizacijama civilnog društva, grupama i osobama koje skrbe za prava i boljitak izbjeglica.

Na kraju nam je bitno naglasiti da smo sve ove godine međuljudske odnose, poznanstva, kolegijalnost i prijateljstva ostvarivali sa samim izbjeglicama čija prava zastupamo, koje podržavamo te s kojima radimo i surađujemo. Upoznali smo, smijali se, plakali i ljutili se s mnogo dragih i zanimljivih ljudi, dijelili njihove uspjehe i frustracije. Uvijek smo se vodili mišlju da svatko ima potencijal i energiju da promijeni i poboljša svoj život, mi samo trebamo biti ovdje i dati početni impuls i omogućiti barem malo bolje početne pozicije za sve, neovisno o boji kože, jeziku, vjeri i naciji. Ako smo u svih ovih deset godina barem jednoj osobi koja je došla i priliku za novi život dobila upravo u Hrvatskoj omogućili tako nešto, onda znamo i osjećamo da naša nastojanja nisu bila uzaludna. Ovaj priručnik poslužio je dokumentiranju te naše zajedničke borbe i našeg zajedničkog puta.

Zahvaljujemo svim suradnicama i volonterima koji su posljednjih deset godina utjecali na pozitivne društvene, zakonodavne i institucionalne promjene i podržavali rad Centra za mirovne studije u području azila i migracija.

Volonteri/ke koji su dali vrijedan doprinos aktivnostima CMS-a u području azila i podrške izbjeglicama

Marko Andabak
Vedrana Baričević
Ivana Begić
Nina Bertović
Ria Bilić
Sara Božičević
Paolo Brečevac
Neda Buklijaš
Emina Bužinskić
Sunčica Brnardić
Alma Cacan
Mia Cahun
Tamara Cesarec
Anđelka Cvitić
Ana Čulo
Andrea Damjanić
Luka Domjanović
Milivoj Duk
Ema Glavina
Nina Gojić
Gabriela Gorupec
Katarina Granić
Maja Grbić
Božica Grivić
Kristijan Gućanac
Stella Husnjak
Petra Ivanc
Maja Jagar
Iris Jeričević
Lana Jurman
Ana Josipović
Zvonimir Karamatić

Ana Katavić
Ivana Katić
Ivana Keser
Azra Klempić
Naseem Khan
Maja Koren
Emina Kovač
Tina Kovačić
Karlo Kralj
Julija Kranjec
Petra Kremenjaš
Matea Lernatić
Dora Levačić
Mirela Lišinović
Olja Ljubišić
Zakaria Maaroufi
Daniel Martinović
Tamara Mesarić
Bojana Mihajlović
Goran Miletić
Jelena Miloš
Martina Mirt
Jadranka Kim Musa
Vanja Nedić
Lahorka Nikolovski
Jelena Okroša
Marina Pečanić
Lana Penezić
Pavle Perković
Sanja Peršić
Julija Pantić
Tonka Podnar

Romana Pozniak
Monika Puljić
Vedrana Radić
Mirela Radonjić
Ana Rumak
Nora Rušiti
Ivana Sabljak
Martina Savić
Nina Sertić
Sara Sharifi
Tamara Slacki
Prince Wale Soniyiki
Maja Spanu
Katica Stažić
Nataša Stepić
Daniel Šarić
Marijo Škrinjar
Vanja Trojak
Davorka Turk
Lana Vego
Ana-Marija Vidaković
Tea Vidović
Lana Vidmar
Tatjana Vlašić
Dina Vozab
Tajana Vukadinović
Jasna Žmak
Božo Žonja
Drago Župarić – Iljić
Leila Younis

